

Indian Opinion

No. 44—VOL. XVII. FRIDAY, NOVEMBER 7TH, 1919.

Registered at the G.P.O. as a Newspaper
Price Threepence

NOTES AND NEWS

HIS EXCELLENCY the Viceroy's pronouncement on the South African question (says Mr. Gandhi) is satisfactory so far as it goes. Sir Benjamin Robertson who is already personally known to General Smuts can, in many respects by his tact and diplomacy, smooth the way for a just and honourable settlement. I take it naturally that whilst Sir Benjamin will go as a representative of the Government of India to put their case before the S. A. Government and generally to assist the Commission to be appointed, Mr. Montagu's announcement that two representatives on behalf of the Indian interests will be appointed on the Commission stands intact, and that we shall soon have the names of proper representatives announced. I venture entirely to associate myself with the sentiments expressed by H. E. the Viceroy that "it behoves us to see that our words and actions are not such as may embitter the existing sentiment and make a settlement more difficult."

The London correspondent of the *Natal Advertiser* writes:—"I hear that the Home Government has received a petition from India asking its help in vetoing the proposed legislation in the Transvaal, which the Indians who have acquired land there aims to deprive them of their rights."

An interesting situation has arisen at Port Elizabeth, (say the *Natal Advertiser*), in connection with the transference of a general dealer's licence held by a Chinaman who died, to another Chinaman by 10 votes to nine at the last City Council meeting. A gathering of European general dealers decided to call a public meeting and to send a deputation to the Council.

The Secretaries of the Hindu Young Men's Association, Pietermaritzburg, wish to bring to the notice of our brethren in the Transvaal that the President of this body, Mr. S. S. Pather, and Messrs V. N. Pather, M. R. Naidoo, and T. V. Padayachee, have been deputed to collect funds for the purpose of paying the debt that still exists in respect of the commodious building purchased by the Association in 1915. A sincere appeal is made for donations.

London, Oct. 31.—The "Times of India" says the South African Commission on the Indian question is more restricted than it anticipated. The journal urges the Indian Government to impress on the Union Government the necessity and wisdom of including the following subjects in the terms of reference, namely, rights to hold land, inter-Provincial migration, and full educational facilities.—Reuter.

The *Hindu* learns that Mr. B. G. Tilak is returning to India in November so that he will be well in time to take part in the proceedings of the next Congress. He was elected unanimously as President of the Congress last year, but was unable to act as President on account of his absence in England. He is now coming back to the country after more than a year of

strenuous public work in great Britain, and with up-to-date knowledge of English political life. It would be a fitting acknowledgment of his great services to the country, and of the high position which he holds among the Nationalists all over India to elect him President of the ensuing Congress.

Mr. Fawcus, M. L. A. for the Umlazi Division of Natal, speaking at a recent meeting at Pinetown, said that the Asiatic question was of considerable interest to them in Natal, and pointed out that the mistake of bringing in Indians into this Province and allowing them to import their wives had fairly rooted them in this country, and it would tax their best endeavours to ever get them out of it. The mines had dealt with the problem of Chinese labour in a more effective way by not allowing them to stay in the country. They in Natal were saddled with this large Indian population which was not allowed to overflow into the other Provinces, and the problem was how they were to be effectually controlled. We had gone out of our way to delimitate areas for Europeans and Natives, and he did not see why they should not in a similar way delimitate areas for Indians, which, while allowing them to work outside of these areas, should not allow them to hold land outside those areas.

Messrs. G. A. Natesan & Co., Madras, has recently brought out a publication entitled "Indian Reforms: The Government of India Bill, 1919." It opens with a brief introduction by Mr. G. A. Natesan who urges some important modifications in the Bill. A symposium of some constructive criticisms suggests the direction in which improvements can be made in the Bill. Among other important documents published in the book are the full text of the Bill, the Memorandum, Mr. Montagu's great speech in the Commons during the second reading, and Sir Sankaran Nair's two Dissenting Minutes; Summaries of the Southborough Committee's Reports, the Government of India's Despatches and connected papers; also Schemes of Reforms of the Congress, the Muslim League, the Indo-British Joint Conference; of Sir William Wedderburn, Gokhale, Lord Islington, and H. E. the Aga Khan. Altogether this hand-book of over 400 pages which is priced but a rupee contains in a concise and comprehensive form all the important literature published on the subject of the Reforms.

Commenting upon what it calls "The Wages Board Frasco" *Industries* says:—"The fact that the regulations apply to Indians and Natives will result in some curious anomalies—if it does not result in scrapping the Act altogether. For instance, a young person (i.e., either sex under 18) engaged in a clerical work must start at £5 per month rising to £12 10s. at the end of the fourth year. "Clerical work" is capable of wide interpretation, but it is usually assumed to include office boys who address envelopes, etc. In Natal this work is usually performed by young Indian boys, who start at 40s. to 50s. per month. As they are not likely to be engaged at £5 per month and as, at 18 years

and one day they are no longer "young persons," office boys in future will all be 18 years old—or they will say they are. As it is difficult to prove an Indian's age and easy to prove that of a European boy, the Act will inflict a real hardship on the latter.

At a general meeting of the Poona District Congress Committee the following resolution was passed:—
"The Poona District Congress Committee prays that the State Secretary for India and the Governor-General in Council in India be pleased to insist that at least half the number of members to be appointed on the commission to investigate the grievances of Indians in South Africa should be non-official Indians of South Africa, and that the operation of the Asiatic Land-owning and Trading Act of 1910 be suspended pending the report of the commission."

Capetown, Nov. 3.—Following the decision of the National Union of Railway and Harbour Servants, although for a totally different reason, the local Federation of Trades will not be represented at the conference between employers and employees which opens its proceedings in Pretoria to-day. The secretary of the Federation, who is attending the conference in an unofficial capacity, explained the reason why Capetown was not being represented, was because the Federation did not consider the conference was on a national basis, as originally intended. When it was first mooted the Government expressed the intention of permitting two coloured delegates, but subsequently withdrew the offer.—Kestler.

REGULATION OF WAGES

SOME PERTINENT QUESTIONS

In his letter to Mr. E. F. Hoare, Chairman of the Durban Retailers' Council, published in the press, Mr. A. E. Green, late Chairman of the Durban Wages Board, writes:—

Speaking of waitresses, you go on to say we fixed the wage on the basis of what a girl needed to support herself "respectably." Quite so, but what kind of girl? Why a white girl every time. If the Board, in reference to any trade, was to be impartial to all three races, viz., European, Native, and Indian, was it fair to base the rate of remuneration to be paid to each of the three races on the cost of living to one of the three only, and that the most highly civilized?

I think the cost of living comfortably for white girls was about £12 2s. 3d. per month. Does it cost an equal sum to the other two races, for which you say the Board was equally legislating? If not, was it fair to the employers of the other two races to make them pay the difference between their cost of living and £12 2s. 3d. a month, the minimum wage for white skilled workers?

Again, if all the representative members of the Board fully understood the scales applied, irrespective of races, why did not some of the members, knowing the Board had power to call for evidence, suggest that Natives and Indians should be informed through their own channels of information, that, if they desire to give evidence, it was open for them to do so?

Did ever any Commission or Board appointed by any Government, to actually decide matters affecting the prosperity and well-being of at least three distinct races, come to their conclusion and promulgate their decision after taking evidence from one race only? If the cost of living was the basis on which the scales of wages was built up, and the cost of living had been shown to be considerably higher to the European than to other races for whom the representative members all knew they were working, then in my opinion there should have been two bases upon which to build and not one only, and two scales of minimum wages and not one.

Is it that it is desired to force the wage of all races up to the level of the European, so that the European workwoman will be chosen every time? If that be so, although I may be absolutely alone in my opinion, I consider it inequitable that the woman of other races, coming into civilisation, should be debarred from obtaining work, because the State insists on their being paid a wage, which they can never hope to obtain.

Is it too much to hope that the European female worker would, in the great majority of cases, retain her pre-eminence, first, because she is European, and then because of the high character and excellence of her work?

The Wages Board cannot speak the languages of the Indians or the Natives; they do not understand their needs or conditions of life, nor have they as a Board made any attempt to define these. And, lastly, the Board has made no attempt whatever to ascertain the views of these races, the only evidence taken being European.

You are a man of wide reading. May I ask if you know of any other country in the world in which the white race is dominant where employers are compelled by law to pay the same minimum rates of wages to blacks, Asiatics, and other races that are paid to respectable European women and young persons?

In my opinion, the question is too big to be settled absolutely by a mere clause which states "shall pay to every woman and young person employed." If there were any approximation in the social conditions and methods of life in the three races in this Province, viz., Europeans, Natives, and Indians, it would be different, but they are so entirely dissimilar that one will be much surprised if Parliament does not pass an amending Act re-stating the functions of the Boards, and clarifying the position.

MR. HOARE'S REPLY

In a brief reply Mr. Hoare writes:—

As regards the powers of the Board in calling evidence, I must remind Mr. Green that the Board has no authority to subpoena witnesses. For the rest I see no new points in his letter. We are all aware of the endless complications which arise out of the presence in this country of peoples of many races and of mixed races. The function of the Board, I take it, is not to mend the Act, but to administer it.

As regards my own attitude towards the questions, he recapitulates, may I repeat what I have repeatedly said in public and in private? "In my opinion the only solid foundation for industrial and commercial organization is the principle of equal pay for equal work, irrespective of race, colour, or sex."

THE ASIATIC QUESTION

At the annual congress of the S. A. P. in the Transvaal, which opened on the 30th, October, in Pretoria, a Middelburg delegate moved that no new trading licences be issued to Asiatic traders in the Transvaal, and this gave rise to a protracted debate, in which the Minister of Justice claimed that the door was locked against the entrance of Asiatics in 1913. He had made enquiries and was told that Asiatics were not coming in. He would be glad if anyone who knew of the illegal entrance of any Asiatic would inform the nearest police, and the Asiatic would be taken by the seat of the breeches and ejected.

Neither, continued the Minister, were Asiatics permitted to purchase land, and recent legislation had closed the door to syndicates of Indians buying land. The Government had approved the proposal not to grant new licences to Asiatics, though it was as keen on the question as any of the congress. But the Government was a responsible body and was obliged to act fairly towards all who lived in the State.

As to repatriation who, asked the Minister, was to pay the compensation? The farmers or the mines again? To talk in that spirit was sheer nonsense. There were many Indians born in the Transvaal who could not be sent away. No country in the world would take them. On the question of licences, the Government desired more information, and a strong Commission would be appointed to go into the whole question of Indian trading. Nationalists might make what profit they like out of it, but the Government had to face facts. There was nothing to prevent a native from taking out a licence as things stood. Some people were stupid enough to desire to reopen the whole Asiatic question, but the attitude of the Government was that other matters had been settled, as well as the entrance of Asiatics into the country.

The motion was withdrawn.—*Rand Daily Mail.*

"LOCK STOCK AND BARREL"

MR. KEAP ADVOCATES REPATRIATION OF INDIANS.

At a recent electioneering meeting Mr. Keap, the Labour Party candidate for the Umhlanga Division, speaking on the Asiatic question, said that Col. Fawcus had indicated that he was in favour of the segregation of Asiatics to areas to be specially set apart for such people. But he had heard nothing from Col. Fawcus as to whether he was in favour of the Government purchasing lock, stock and barrel, all the interests held by Asiatics in land in Natal, and legislating against Asiatics acquiring land in future, either in freehold or on leasehold. Segregation with or without the compulsory acquisition of the land held by Indians, and with or without restricting them from purchasing land, except in areas set apart for their occupation was a will-of-the-wisp. For the steady increase in the Asiatic population would inevitably sweep away all such barriers within a few years. No legislation could withstand it, say more than the legislation regarding the £3 tax could withstand the Asiatic pressure. Personally, he held that the Union Parliament should honour the pledge given by the Natal Government and by the Natal Parliament in 1895, when it passed the Indian Immigration Law Amendment Bill. That pledge was given by the late Mr. Harry Escombe (the then Attorney-General), who said in the House: "Of course, these minor matters are of little moment, as compared with the underlying principle of the Bill, which I have already indicated as follows. Indians who are to come in the future will be expected to sign in India a contract to the effect that they are to remain under indenture, or if they do not remain under indenture they are returned to India. . . . That, I understand, is in pursuance of an agreement come to in India between the gentlemen who formed the Commission in the early part of last year and the Indian Government. . . . And if those persons (the Indians) are encouraged to come here for the purpose of working, and with an understanding that this is not to be their home, but that they are to return to India at the expiry of their indentured term of service, then I think the wish of the Colony generally will be met, namely, that the Indians are to come here appreciated as labourers, but not welcomed as settlers and competitors." As one who strongly opposed the introduction of the Chinese into the Transvaal after the Boer War, and as one who attained in having them expatriated from South Africa, he had no fear as to the result. We were told in the Transvaal that the expatriation of the Chinese meant the closing down of the mines; that it would spell ruin and bankruptcy. But none of those dreadful things happened; indeed, the output of gold after the expatriation increased by leaps and bounds. We could not allow the policy of "laissez faire" to continue unless we were prepared to ruin this fair Province and to require our children in the future to sell out and emigrate to other Dominions. It was purely

a question as to whether we would expropriate the interests of the Asiatics in Natal at the present time, lock, stock and barrel, and expatriate or otherwise accept the position that in at least two generations' time they would themselves require to sell out their interests to the Asiatics and to emigrate overseas. That was the position in a nut-shell, and he, for one, would at all times use his best endeavours in the direction of expatriating the whole of the Asiatic community from the Province on terms equitable and even-generous.

INDIAN TRADERS IN EAST AFRICA

GOVERNMENT OF INDIA'S CONCERN

Simla, September 19.—At the meeting of the Imperial Legislative Council to-day Sir George Baring, replying to Sir Dinshaw Wacha's question regarding Indian traders in East Africa, said:—The attention of the Government of India has been drawn to a statement which was published in the press, made by the Committee of Indian Merchant's Chamber and Bureau regarding East African trade. I regret to say that the statement of the Committee, that colour prejudice has begun to make itself felt in East Africa, appears from the information which we received from various sources to be not unfounded. In March last we received a deputation of Indians from East Africa headed by Mr. Akabhai Jeevanji and were much impressed with the sober and convincing way in which they stated their grievances. His Excellency the Viceroy at once telegraphed a summary of their grievances to the Secretary of State and urged strongly that their claims should receive sympathetic consideration. The memorial presented by the deputation was subsequently forwarded to the Secretary of State with a despatch in which the Government of India urged that there was no justification in a crown colony or protectorate for assigning to British Indians a status in any way inferior to that of any other class of His Majesty's subjects resident in the colony. The Government of India further urged not only that the more galling disabilities of Indians in East Africa should be removed but also that their claims to a share in the Government of the country by adequate representation on the Legislative Council and on local bodies should be sympathetically considered. The committee's statement also refers to another grievance which was not mentioned by the deputation, namely, that an attempt is being made to remove Indian ginneries from leading industrial places like Kampala. It had already been brought to the notice of the Government of India that the custom policy of the Uganda Government was likely to injure Indian trade interests. We have more than once addressed the Secretary of State on the subject protesting most strongly against restrictions on trade which particularly affect the Indian owned ginneries at the ports. The Hon'ble member will be glad to hear also that a meeting of the Uganda Chamber of Commerce, at which only one Indian was present, passed a resolution that the proposals of the Uganda Government if carried out would constitute a very grave interference to the ginning industry and would be a serious interference with the freedom of trade. Regarding the policy of segregation to which the Hon'ble member specifically refers, we have received papers from the Secretary of State from which it appears that in a report on sanitary matters in the East Africa Protectorate, Uganda and Zanzibar, Professor W. J. Simpson, who is one of the leading authorities on tropical sanitation, has recommended the division of residential areas into separate lanes in which different building regulations should be enforced by the sanitary authorities. The Secretary of State has already protested against any such division being based on racial discrimination and has pointed out that Professor Simpson himself has observed in his report that the

division into separate zones would not prevent any European, Asiatic or African from owning land or buildings in any zone, provided they conformed to the provisions relating to these zones. The Secretary of State for the Colonies has promised to give further consideration to the question.

THE PUNJAB "REBELLION"

STORY OF ITS GENESIS

The Allahabad correspondent of the *Hindu* (Madras) writes on the 24th September:—

The *Abhyudaya* is a very enterprising and influential Hindi weekly edited by the nephew of Pandit M. M. Malviya.

The special correspondent of the *Abhyudaya* in a most simple and matter of fact manner gives the genesis of the outbreak at Lahore.

The "outbreak" began at Lahore on the 10th April. A most unprecedented mass meeting had been held on the 6th April. This mass meeting was convened by Dunichand; and Lala Harkishan Lal signed the circular lest he should be misunderstood to have been frightened.

The Police Superintendent and two more Englishmen were present in the meeting; and the "furiated"—rather the outraged audience were nothing but polite to them. So far until the spread of the news of Mahatma Gandhi's arrest on the 10th there was perfect peace and order in Lahore. But within an hour of the news of the Satyagrahi's arrest, the people, without waiting for Lala Harkishan Lal or Dunichand's advice closed their shops.

In the meantime the Police had issued orders that no procession should pass through the streets of Lahore.

In the evening about 250 College students and 50 lookers-on were noticed walking along the mall repeating the words "Oh Rowlatt Act." The correspondent of the *Abhyudaya* was told by an Englishman of Lahore: "Boys were fooling as they always do. There was nothing more serious than that." And these boys were fired on because they were "proceeding towards the civil lines." About seven students are said to have been wounded and killed. When the citizens of Lahore heard of the fate of the unfortunate students, they gathered at the Lahore Gate and were talking to one another informally.

When Pt. Rambhuj Dutt Chaudhury heard of it he appeared on the spot. He found that the Commissioner with a contingent of armed soldiers had arrived on the scene, at the Lahore Gate. He ordered the people to retreat within the city gate. But the people remained where they were. Pt. Rambhuj requested the people to disperse. They, instead, sat down on the ground. Then the Dy. Commissioner said he would fire on the people. Pt. Rambhuj Dutt asked the Dy. Commissioner to give them time and assured him that he would see that they were dispersed. But the Dy. Commissioner of Lahore did not listen to his request and ordered to fire on the people, the casualty being about 4 wounded and dead. Thus, episode No 2 of the Lahore Rebellion was dealt with.

The above account I have extracted from the "*Abhyudaya*" of September 20th.

Now I give some more information about the Punjab Rebellion, as I find it in the "*Abhyudaya*" of 30th August.

AMRITSAR

After the disturbances of 10th April the police and Military had practically evacuated the city of Amritsar. And from 11 A. M. on 10th April until 13th, Amritsar was "in the hands of rebels."

The shops were closed—they were on strike as a protest against the Rowlatt Act and the arrest of their leaders. The poor people—who lived from hand to mouth—could not obtain eatables. There was a fair

on the thirteenth. So all sorts of characters had come to town on the occasion. The police was not there to protect the people.

Therefore, Bagga and Ratto (Ratanchand) who have appealed to the Privy Council against death sentences, organised a "people's police force." The volunteer constables guarded the streets at night and patrolled the town in the day. And they also established free communal kitchens where they supplied food to Hindus and Muhammadans free of cost. The Hindus and Mussalmans ate together and enjoyed the "Rebel-Raj" together. The Government said that these two men did all this to prolong the strike. Hence they were implicated in the Amritsar case and sentenced to death.

BUGGA AND RATANCHAND

Both of these belong to a class of people on whom our "educated men" often look with contempt. Bugga kept a shop of picture frames in Amritsar. He does not know English. But he knows both Hindi and Urdu. Bugga is a great athlete, and he has his own wrestling ground (Akbara). And it is said that on account of his physical virtue police had an eye on him for a long time. At the time of his arrest Bugga was in the adjoining house belonging to his neighbour, where he was then entrusting his will to his neighbour and a few other friends. He owned property worth 40,000 to 50,000 Rs. He had willed to be spent on works of national importance, in the service of his country. He had just completed the draft and was getting it duly signed, and he was snatched away by the police from his friends and trustees.

The life story of Ratanchand, popularly known Ratto, is nearly the same. He also is a great athlete. He, by profession, is a broker and knows very little English.

THE ARREST OF BUGGA AND RATTO

On the 12th at midday two English officers with some European soldiers, two head constables and a police force came to the house of Bugga. Bugga was not in his house. One English officer entered the house with pistol in his hand and enquired from the sleeping servants, at the point of revolver, who Bugga was. When they could not satisfy him he went into the upper floor with a few soldiers. Bugga's wife was there. She was surprised to see a revolver aimed at her. When she said she did not know where her husband was, he said "Tum janta hai bolu"—"You know it, you must tell me where he is." Two soldiers brought the lady to lower floor, dragging her down.

Some of the doors of the house were broken by soldiers, with the butts of their guns. Bugga, who was then in the next house—as I have said above—heard the noise and he appeared on the scene. And having realised what they had come for, he surrendered himself, saying: "Here I am! Bugga, you may arrest me."

Ratanchand also was arrested practically under similar circumstances at his house.

LAJPAT RAI ON DUNICHAND

Evidently men like Bugga and Ratto are not known even to the Punjabis. Their names do not appear in the list of Lajpat Rai. I am sure the Punjab contains many an unknown hero like Bugga and Ratto.

Lala Lajpat Rai, in his open letter to the youths of the Punjab which is published in today's *Independent* paid a tribute to Dunichand, which will not be out of place here:—I do not wish to make any invidious distinctions but there is one person among this group of whom I must speak separately—my dear friend Duni Chand. Where in the land of the five rivers is there a person nobler, truer, purer and bolder than Duni Chand? Having neither wealth nor excessive talents, nor an extended practice at his back, the man has fought single-handed for high principles and noble practices, for the rights of the poor against the rich, for pure democracy, against greater odds. I have had the

privilege of working with him in the Municipal Committee, in the Indian Association, and in the Congress and I can truthfully say that I never came across a more disinterested and high-minded public man than Duni Chand. To his children and to his wife my heart goes forth in full sympathy."

A TRIBUTE TO MR. GANDHI

The *Hindu* (Madras) writes Editorially as under on the services rendered to India by Mr. M. K. Gandhi:

The grateful people of India owe a deep debt of gratitude to numerous sons of the soil who have rendered great and distinguished services to the country, but the debt which India, nay the whole world, owes to Mr. M. K. Gandhi is so heavy and immeasurable that the prospect of repaying it is very remote indeed. The only form which appreciation can take, and the saintly soul expects nothing more, is by a constant attempt to live up to the ideal he has placed before the public by the absolutely unselfish, pure and noble life he has led. The tremendous sacrifices he has made, the acute sufferings he has undergone and the almost impassable barriers he has got over by the strength of his soul-force on behalf of his people have exalted his life to a pitch of loftiness which scarcely any person has reached ever before. The simple life he leads, the firm faith he has in his mission, the unbounded sympathy he extends to those in sorrow and in suffering and the complete absence of and trace of anger in his face, or in his words or actions, have raised him to a pinnacle which does one infinite good to ponder over and try, as far as it may be in one's power, to follow. Mr. Gandhi's glorious work for his down-trodden countrymen in South Africa, for the ryots at Champaran and at Kaira, and for the mill-hands at Ahmedabad constitutes an imperishable record which justifies Mr. Gandhi to be considered as one of the greatest benefactors of humanity. The esteem in which the people of India hold him and the reverence paid to him cannot better be demonstrated than by the enthusiasm, earnestness and sincerity with which his fiftieth birthday was celebrated in Madras and in other places throughout this country. The country can ill-afford to be without his guidance, help and advice for many more years to come.

HINDU YOUNG MEN'S ASSOCIATION

PIETERMARITZBURG

The 15th Annual meeting of the Hindu Young Men's Association, Maritzburg, was held on the 10th ultimo, at which the following officials were elected for the ensuing year:—

Patron: Mahatma Gandhi.

Hony. Life-Presidents: Messrs R. R. Pillay and T. Naidoo.

President: Mr. S. S. Pather.

Vice Presidents: Messrs P. R. Pillay, M. M. Naidoo and P. V. Naiker.

Sec. and Treas: Messrs V. N. Pather and S. R. Naidoo.

Manager: Mr. P. T. Pillay.

Auditor and Delegate: Mr. R. N. Moodley.

Committee: Messrs P. M. Gounder, K. R. Naidoo, C. P. Moodley, K. Moodley, Kattya Gounder, M. Moorugasan and Ramasamy Pillay.

THE ANNIVERSARY

The 14th anniversary of the H. Y. M. A., P.M. Burg, was celebrated on the 12th October.

Mr. R. N. Moodley, the President, welcomed the delegates and urged upon the immediate co-operation in the work of promoting vernacular education. The pupils of the Tamil School gave several interesting recitations, which were much appreciated by the

audience. After the delegates had spoken, congratulating the Association upon the progress it has achieved, Mr. C. V. Pillay, of Durban, delivered an instructive address on "our present position and how to uplift ourselves."

MRS. BESANT'S BIRTHDAY

MR. GANDHI'S TRIBUTE.

The 73rd birthday celebration of Mrs. Annie Besant took place on 1st October at Bombay under the president-ship of Mr. Gandhi.

In his speech Mr. Gandhi said that it gave him great pleasure to attend that meeting to celebrate the anniversary of the person who had devoted the greater part of her life for the public cause and they could feel justly proud in celebrating the event. He first knew her in England in 1888 or 1889. He was introduced to her at the Blavatsky Lodge in England. He saw her answering the various queries and giving reasons for renouncing atheism and adopting Theosophy. After replying all the allegations, she had then said that she would be satisfied if after her death it would be said that she lived for Truth and died for the cause of Truth. When he (the speaker) had been to South Africa, he came in contact with many Theosophists there and from them he came to know the work of Mrs. Besant and they furnished him with more particulars of the work of Mrs. Besant which information was not contained in the books published by Mrs. Besant. From all this, he (the speaker), was convinced that Mrs. Besant continued to work according to her own convictions little caring whether she was praised or abused.

Coming to the Satyagraha movement, Mr. Gandhi pointed out to the audience how Mrs. Besant stood by her own convictions which made her believe that Satyagraha had its shortcomings and the common people were not able to grasp the full significance of Satyagraha. That furnished another instance that she cared for convictions of the inner soul more. She did not care whether these convictions were liked by the public or not.

The speaker then referred to Mrs. Besant's work and said that he never in his life found Mrs. Besant at leisure, but found her always toiling for the public cause—even when she was travelling in trains. Though he found her in her 73rd year, he was glad to see her working with such zeal and earnestness which none of them could equal. In his opinion, the services that Mrs. Besant had rendered to India were immense and invaluable. She had dedicated her whole life and all her own for the good of India.

MONUMENT OF MRS. BESANT'S CAREER

Referring to the present political differences of Mrs. Besant, Mr. Gandhi was pleased to see that even those who differed from her were proud to testify to the great services that she was rendering in England for India. By her espousing the cause of Indians she had suffered much in body and mind. Her company was even shunned by Europeans. But the greatest services to the speaker's mind which she rendered and which will ever remain a monument to her memorable career in India was the introduction of Home Rule Propaganda. It was only by her initiation that the movement was set on a foot and now it had spread to every nook and corner of India so that in whatever villages he went to, he found the villagers awakened to the necessity of winning Home Rule for India.

Concluding, Mr. Gandhi said that Mrs. Besant had inculcated the *Mantra* of Home Rule, into the minds of Indians and it was his fervent prayer to Almighty God that she may live long for India's sake and may be able to see India securing Home Rule in her life.

time, so that contentment would reign supreme everywhere in India and India would achieve her pristine glory once again. (Loud Applause.)

A general meeting of the Port Elizabeth Tamil Hindu section was held on the 19th ultimo, when several members attended. Mr. V. A. Pillay outlined the objects of the meeting, which were to preserve the Hindu Ideal, to preserve the spiritual standpoint and to popularise the most ancient Tamil language by having a proper institution, and thereby to further the teaching of Hinduism in the minds of young and old. Mr. Pillay also referred to the deed in the city for a Crematorium. Several other speakers supported Mr. Pillay's endeavour to form a United Society to further the Hindu ideal and to establish a crematorium, and a committee was formed with these objects in view.

Writing on the re-organisation of the British Committee of the Indian National Congress and the editing of the newspaper *India*, Mr. Sr. Nihal Singh says in the Indian Press:—

As I have written again and again in the Indian Press, the Congress Committee in Britain should be a national Indian body. In my views non-Indians should not be debarred, but they should not be allowed to control it. The head of the Committee should certainly not be a non-Indian. The paid agents should be, as far as possible, Indians, and that applies particularly to persons who may conduct the weekly organ. The present stop-gap editorial arrangement must not be continued a moment longer than it can be helped. I am told that the present secretary of the Committee, who has been at the helm for a quarter of a century, is leaving, and that an attempt is being made to put another non-Indian in his place. If that move proves successful, it will simply show that the Indians are bankrupt either in organising ability or in moral courage.

BOOKS FOR SALE

To be obtained from the *INDIAN OPINION PRESS*, Probitar, Natal. Postal Orders to be made payable at Durban.

We have just received the following books from India. The prices given include cost of postage:—

	Price post free
Mr. Gandhi's Speeches and Writings—1896 to 1917	3 5
Mrs. Annie Besant — A Sketch of her Life	0 7
Tales of Mariada Raman	0 7
The Son-in-Law Abroad	0 7
Maitreji	0 7
Tales of Raja Birbal	0 7
Essentials of Hinduism	1 2
Aspects of the Vedas	1 3
Silhouettes of the Orient To-day, by Shri Nihal Singh	2 4
Indian Industrial and Economic Problems, by Prof. Kule	1 3
Essays on Indian Economics, by Ranade	4 4
Sri Sankaracharya	1 7 1/2
Sri Ramesujacharya	1 7 1/2
Essays on National Education, by Dr. Coomaraswamy	2 2 1/2
The Indian National Congress, its Origin and Growth	9 0
Speeches of John Morley	3 2 1/2
Sri Sankar's Select Works	5 3
The Life and Teachings of Buddha	1 5
Sri Madhwacharya	1 2
Vaishnavite Reformers of India	2 2 1/2
The Governance of India, by Govinda Das	6 4
India's Unapproachable Saints	6 10
Agarwala's Hinduism	0 4

Gokhale's Speeches	5 2
Dadabhai Naoroji's Speeches	6 1
Vivekananda's Speeches	4 7
King George's Speeches	2 9
Ten Tamil Saints	1 7 1/2
For India's Uplift, by Annie Besant	3 3
Speeches on Indian Questions, by Mr. Moulton	3 3
The Indian Demands, by G. A. Natesan	2 2 1/2
Commentary on the Bhagavad Gita, by R. V. Khedkar	1 1

BIOGRAPHIES OF PROMINENT INDIANS

Dadabhai Naoroji, Gopal Krishna Gokhale, Rabindranath Tagore, M. K. Gandhi, Babu Surendranath Banerjee, Budhrath Tyabji, Pandit Madan Mohan Malaviya, The Right Hon. Sayed Amr Ali, H. H. Shri Sayaji Rao Garkwad, Sir Sayed Ahmed Khan, H. H. the Aga-Khan, Swami Vivekananda, V. Krishna Swami Aiyar, Kristo Das Pal, Dewan-C. Rangachari, Rao Baladur R. N. Mudholkar, W. G. Scott, A. M. Bose, Behramji M. Malibari, Ravi Varar, Lala Lajpat Rai, Kashi Nath Trimbak Telang, Swami Dayanand Saraswati, Mrs. Sarojini Naidu, Swami Vivekananda, Toru Dutt, Ishwar Chandra Vidyasagar, Sir Saifur Jung, V. P. Madhava Rao, D. B. Wacha, Sri Ramakrishna Paramahansa, Sri Phiroozshah Mehta, Rahimullah Mohamed Sayani, Dr. Rash Behari Ghose, Nawab Mohsin-ul-Mulk, Sir C. Sankaran Nair, Lal Mohan Ghose, Raja Ram Mohan Roy	each	0 7
Peeps at Many Lands, with 12 coloured plates — City	each	2 10
Life, Strife, Burma, Home Life in India	each	2 10
Bhagavad Gita — Mrs. Besant's Translation	6 10	
Nation Building, by Annie Besant	0 7	
Warfare in Ancient India	0 7	
New Indian Tales	0 7	
The Story of the Raja and Appaji	0 7	
Tales of Komati Wit and Wisdom	0 7	
Tales of Tennalarama	0 7	

FRIENDS OF INDIA, SELENS—Lord Morley, Sir Wm. Wedderburn, Rev. Dr. Miller, Sir Edwin Arnold, Lord Hardinge, Chas. Bradlaugh, Edmund Burke, Lord Minto, Sister Nivedita, Henry Fawcett, John Bright, A. O. Hume, Sir Henry Cotton, Lord Macaulay and Lord Ripon.

Life of M. K. Gandhi (in Tamil)	1 1
" " " (in Hindi)	1 1
Mahomed 'The Great Arabian,' by Metesiri Townsend	1 3
Stories and Sayings of India, Ceylon and Burma	1 9
From Colombo to Almora: Lectures by Swami Vivekananda.	2 10
From Colombo to Almora	2 11
Essays in Indian Art, Industry and Education, by E. B. Havell,	2 4
Rabindranath Tagore, a Lecture by the Rev. G. F. Andrews of Delhi delivered at Capetown.	1 0
Hinduism, by Dr. Barnett	1 9
Letters of John Chinaman	1 9
A Study in Indian Economics by P. Bannerji	4 4
The Golden Number of "Indian Opinion"	2 0
Paper covers	2 0
Bound in cloth	2 6
Position of the Women in the Vedas	0 2 1/2
Memoir of the late J. J. Duke	5 3 1/2
The Ethics of Passive Resistance	0 3
Indian Home Rule, by M. K. Gandhi	0 6
Hindu Social Ideals, by H. J. Mehta	0 7
M. K. Gandhi,	0 7
The Story of the Ramayana, the Epic of Rama	0 7
Princes of India: by J. L. E. Erasmus	0 7
The Hon. Mr. Gokhale and the Indenture System	0 9
The Hon. Mr. Gokhale's Tour in South Africa: Special INDIAN OPINION Souvenir.	1 0

ઈન્ડિયન ઓપિનિયન.

પુસ્તક ૧૭ રૂ.

ફિનીક્સ, યુકવાર, તારીખ ૭ મે ૧૯૧૬.

૫૪૩ ૪૩

નોંધ અને સમાચાર

ઈન્ડિયન નેશનલ કોંગ્રેસની બ્રીટીશ કમીટીની નવેમ્બરથી વ્યવસ્થા કરવાના અને કોંગ્રેસનું વાસ્તવ 'ધુનિયા' ના અધિપતિપણના સંબંધમાં કિંદના ડાપાએ એમ કબર્તા પ્રતિબંધિત સેષક થી, સેન્ડ નિહાલ સીક જણાવે છે કે કિંદના ડાપાએમાં હું વખતે વખત જણાવી મને હું તેમ જોડનામાંની કોંગ્રેસ કમીટી દેલી કિંદિઓની જ અનેથી દેવાની જોધને. મારા મત પ્રમાણે વિદેશીઓને સદતર કઠી નહિ નાખવા જોધને, પણ કમીટીનો જાકુસ તેઓને ફરતક નહિ દેવો જોધને. કમીટીનો મુખી તે ગ્રીકસ વિદેશી નહિ જોધને જોધને. જ્યારણ કોંગ્રેસને પોની કોઈ લઈ મુખી કિંદિઓને દેવા જોધને અને જાણવાટીક પત્ર ચલાવનારોને તે એ ખાસ લાગુ પડે છે. હાલની અધિપતિની કમચલાઈ જોધવજુ બની કો લઈ મુખી એક કણ પણ વધારે વખત ચલાવવી જોધને નહિ. અને જ્યાર મળે છે કે કમીટીના સેક્રટરી જે રૂપ વસ્તુ થયાં જોધને રહ્યા છે તે પોતાની જગ્યા ડેપુટીના છે અને તેની જગ્યાએ એક વિદેશીને મુકવાનો પ્રયાસ ચાલી રહ્યો છે. જો આ પણુ ફતેહમંદ નીવડશે તેમને જોધને પુસ્તક-કરી જાપરો કે વા તે વ્યવસ્થા કરવાની સહતીમાં જાવવા તે મનોમનમાં કિંદિઓને દેવાણું કાઢ્યું છે.

જોહાનીસમરમથી જણાવવામાં આવે છે કે ડોસવાલમાં સતતા કિંદી વેપારીઓનું એક મંડળ સ્થાપવાની જરૂરીયાત ખણી સેસરસ મુસપ પુટલ, મહમદ હાદુ અને સૌખ રેસુલ પ્રવુદીને જોહાનીસમરમ ખાતે બ્રીટીશ ઈન્ડિયન ગેમ્બર મોઝ કોમરસ નામનું મંડળ ઉભું કરવા રેકવીઝીસન બહાર ઘડ્યું છે, જેમાં ધણી જાણેવાન વેપારીઓએ ગેમ્બરો થવા માહેક જણાવી છે, તેમજ ગેમ્બર થયા છે. વધુ ગેમ્બરો થવા ઉમેદ છે અને ફેક વખતમાં નોંધાયલા ગેમ્બરોની એક પીટીંગ બોલાવવામાં આવશે, જે વખતે ક-ટોલોંગ મોરડની મુદ્દણી મરો અને કા-સ્ટીટમુસન ધણામાં જાવશે. ટીસ્ટીક્ટનો માગેસન વેપારીઓ એ મંડળમાં જોડાઈ મંડળને કારણ થયા ઉપર લાવી જાણે મેળવી સહરી.

નાટાલના જમલાઈ વિભાગના મી. ફોક્સ એમ. એલ. મે. ચાન્ડનાલિનમાં ચેડા દિવસ ઉપર લાપજુ કરતાં જોધને ડાપા કે:-નાટાલમાં એથીવાટીક કૈવલ મલુજ બ્યાન મેચારો થઈ પડ્યો છે. આ પ્રાંતમાં કિંદિઓને લાવવાની અને તેઓની ઝીઓને બેલાવવા દેવાની જાપણી છુટી આ કસમાંથી જાપણને સમજાવ ચાવમાલ કરી દીધા છે. અને જે તેઓને બહાર કાઢવામાં ધણીજ કુસીખત જાવવાની છે. પીનાએને આ દેશમાં રહેવા નહિ કષ્ટ જાણેએ મીનિ સ્પુરેના સવાલને વધારે અચરમરક નીવેડા જાવશે હવે.

નાટાલમાં આ મોટી કિંદી વસ્તીનો જોળે જાપણી ઉપર છે અને તેને બીજા પ્રવિમાં જલકવા દેવામાં જાવવી નથી. સવાલ એ છે કે જાપણે તેઓને કેવી રીતે જાકુસમાં રાખવા. યુરોપીયનો અને નેટીવોને માટે જાપણે નીવમની બહાર જઈ ખાસ લતાઓની હક નાથી છે. એજ રીતે કિંદિઓને માટે પણ ખાસ લતાઓ મુકરર નહિ કરવાયું કે કષ્ટ પણ કારણ જોધને નથી. પણ એવા લતાઓની બહાર તેઓને કામ કરવાની ભલે છુટ જાવવામાં આવે પણ તેની બહાર તેઓને જમીનો ધરાવવાની છુટ જાપણી નહિ જોધને.

કેમ્પરગ્રાઉન (નાટાલ) ની ખેતીવાડીની સોસાયટીની વાર્ષિક મીટીંગમાં સોસાયટીના પ્રમુખે પોતાના જાપણુ સરમીખન જણાવ્યું હતું કે આ પ્રજામાં ખેતીની જમીનની કીમત કિંદિઓ સમજતા થયા છે અને ફેટલાક ખેતરો તેઓ ખરીદવા પણ મંડી ગયા છે. આ પ્રજામાં ખેડુએ તરિક્કુ તેઓનું જામમન આ પ્રજાના વ્યવહારિક જીવનમાં બેકક ખલલ મહોવાડનાર થઈ પડ્યો અને તેને પરિણામે ખેતરોની કીમત જાવલ થઈશે. મોટી કીમતે ખેતર ખરીદનારને માટે કષ્ટ પણ જાતલું રહ્યું હોવાની જરૂર છે જેવું કે પડેસમાં ખેતરો કિંદિઓના હાથમાં નહિ જ્યાં જોધને.

આ જાપણમાં 'નાટાલ મરકયુરી' ટીક કરતાં લખે છે કે:-કેમ્બરમાં કિંદિઓ યુરોપીયનોની રહેકણુની જગ્યાઓમાં પ્રવેશ કરતા હોવાની ફરિયાદો અને જાણણી છે અને કિંદિઓએ ખરીદીલાં જમીન અને ધરોની પડેકનો મીલકતોને તેથી જાવલેક ફરકતો પડેલો છે. જો કે ખેતરોમાં વસનારાઓ જાવેલું જાતર થઈ જોડું હોય છે છતાં જામમનને સોસા કિંદિઓનાં પરીકની ફરિયાદ કરે છે જે બીલમુલ જાકુદરવી નથી. અને મી જોલસોપ્સ (ખેતીવાડીની સોસાયટીના પ્રમુખ)ની રલીલના રેકમાં ધણું કહી કાઢવા તેમ છે. ખેસક કિંદિને પોતાની મરજમાં આવે તેવી મીલકત ખરીદવાને ધણી ફરજત કષ્ટ પણ નથી અને એક સાહસીક પ્રજા તરીકે કિંદિઓએ જાવહાર રીતે યુરોપીયનોએ બરેલાં જીવનો દરેક વિસ્તાર મહલુ કરી લીધા છે. કેમ્પરગ્રાઉન જેવી કુળદરૂપ અને વસ્તી વાળી જગ્યામાં કિંદિઓનાં રહીક તરીકે ફરજન જાણતિ પમાડનાર થઈ પડે એ રહેને સમજ કાઢવા તેમ છે. છતાં તેનો ધલાવ તે જો જમીનોનાં માર્કિટિંગનાં હાથમાં રહ્યો છે. તેઓએ યુરોપીયન સિવાય બીજા કોઇને જમીન વેચવી નહિ જોધને. જમીનને નીકલ લાવવી વખતે જો તેઓ જેવી સરત કરી નાખે, કે જેવી અમુક જાણે ચોડી મુદત ઉપરુ રમનમાં કરી હતી, કે તેને એથીવાટીક તરુથી કે તેની વતી નહિ ખરીદવા દેવી તે આ સવાલનો ફરવ નીવેડા જાવી જવ.

‘નાટાલ એડવરટાઇઝર’ નો લંડનનો ખબરપત્રી તારથી જણાવે છે કે:— ‘મારા સંબંધવામાં આવ્યું છે કે અહિંની સરકારને હિંદથી એક પીટીશન મળ્યું છે જેમાં ટ્રાંસવાલમાં જમીન ધરાવતા હિંદીઓના હોંકા લઇ લેનારો પસાર થએલા કાયદાને બંદી કરવામાં સરકારની મદદ માંગવામાં આવી છે.’

‘નાટાલ એડવરટાઇઝર’ જણાવે છે કે પોર્ટ એલીકાબેચમાં છેલ્લી સીટી કાઉન્સિલની મીટીંગમાં, એક મરણ પામેલા સ્ત્રીના વેપારી પરવાનો એક ખીબ સ્ત્રીના નામે દસ વિરૂદ્ધ હતું તે ડ્રા-સર કરવામાં આવતાં જણવા જોગ સ્થિતિ ઉભી થઇ છે. યુરોપીયન જનરલ ડીલરોની એક મંડળીએ એ સંબંધમાં મીટીંગ ખોલાવી કાઉન્સિલને એક ડેપ્યુશન મોકલવાનો ઠરાવ કર્યો છે.

પુના ટીસ્ટીકટ કોમિસ કમીટીની એક જનરલ મીટીંગમાં નીચે પ્રમાણેનો ઠરાવ પસાર થયો હતો:— ‘પુના ટીસ્ટીકટ કોમિસ કમીટી ના હિંદી પ્રધાન અને જવરનર જનરલ મન કાઉન્સિલને એવી અરજ કરે છે કે દક્ષિણ આફ્રિકાના હિંદીઓનાં ડુ:પોની તપાસ ચલાવવાને નીમાનાર કમીશનના ઓછામાં ઓછા અરધા સભ્યો દ. આ. ના ખીનસરકારી હિંદીઓને નીમવામાં આવે અને કમીશનનો રીપોર્ટ બહાર પડે તેટલાં સુધી ૧૯૧૯ના એશીયાટીક લેન્ડ એન્ડ ટ્રેડિંગ એક્ટનો અમલ કરવાનું મોકુફ રાખવામાં આવે એવું તે નામદારોએ દર્શાવ્યું કરવું.’

ગેરથી રૂટર જણાવે છે કે કરતમ ખાતાના ચોરીકારે એક નેટીવને સ્ટીમર ટ્રોખા ઉપર ચડતાં અટકાવ્યો હતો. એવી શોધ થઇ હતી કે તેણે એવી ખાસ ઇબર પહેરેલી કે જેમાં ૧૩૦૦ સેનાના શીકા સત્તાવામાં આવ્યા હતા. નેટીવે એ શીકા એક મોટા વેપારીના હોવાનું જણાવ્યું હતું પણ એ વેપારીએ તેનો ઇન્કાર કર્યો હતો. નાણા જપ્ત થયાં હતાં.

‘ઇન્ડિયન ઓપીનીયન’

ગુજરાત, તા. ૭ નવેમ્બર સન. ૧૯૧૯.

આપણામાં એક કહેવત છે કે એક વ્યક્તિમાં એક એડી રહેતો હતો તે પર ‘સળગી ઉઠ્યું’. એઠીને આપણી રીતરિવાજ અહીં સમજાવ્યો. કે તેણે આગ મુકાવવી જોઇએ, અથવા તો ધરમાંથી નહાવું. એઠી સાને માને છે. એવરે તે આગમાં બગી સુઓ. આ સિવાય આજ કાલ આપણાં બાઇઓની છે અને તેમાં વધારો મતો જતો જણાય છે. આપણાં દુરમનો આપણી સામે હિંદુઓ ચલાવીને રહ્યા છે અને ‘મરકયુરી’ જેવા બાપાઓ તેને ટેકા આપી રહ્યા છે. હિંદીઓ વેપારી પરવાના છે તો તેની સામે, મકાનો છે તો તેની સામે, ખેતારો છે તો તેની સામે પોકારે થઇ રહ્યો છે. તેના કેટલાક હાપ્પલ્યો આ પ્રતમાજ અને અન્ય સ્થળે બાપાએ છીએ. એ બધા દુમલાઓ છતાં અને સખ્તાઇના કાયદાઓ થયા કરતાં છતાં આપણી ઉંબ, આપણું એડીપણું આપણાથી છુટવું નથી. જો એ બધું છતાં આપણા બાઇઓ અને ખાસ કરીને તો

હિંદી વેપારીઓ—કેમકે વધારે આંખ તે તેઓનીજ ઉપર રહેલ છે—જગશે નહિ તો ગોરાના દેવશરૂપી જે આમ દિન પ્રતિદિન વધતી જાય છે તેમાં બળી મરશે. ગોરાઓ નિર્મલ વાળી બેસવાન નથી. વળી જેમ જેમ તેઓ હિંદીઓને શાંત બેઠલા જોશે તેમ તેમ તેઓને મદ વધતોજ જશે અને તેઓને અંતિમ હેતુ પાર પાડશે. આપણે જો એમ ધારીને બોસી રહીશું કે હિંદ અને ઇંગ્લાંડમાં આપણે માટે પોકાર કરનારાઓ એકા છે એટલે આપણે કંઈ કરવાની જરૂર નથી તો તેમાં મોટી ભુલ છે. આપણે જાતે જો જાગૃત રહીશું તોજ બહારનાઓથી પણ આપણને મદદ થઇ શકશે. પણ જો આપણે એવી વલણ બતાવીશું કે આપણને તો કાંઈ જાતનાં ડુ:ખ દુરિયાદ છેજ નહિ તો બહારનાઓને પોકાર કેવળ હવામાંજ ઉડી જશે. અને કંઈ પણ ફળ પ્રાપ્ત થશે નહિ. આથી આપણે બતાવી આપવાની જરૂર છે કે આપણે ઉંબતા નથી પણ જાગૃત છીએ. તોજ આપણે કંઈ પણ કાંઈ મેળવી શક્યું.

હિંદી સવાલ ઉપર ન્યાય ખાતાના પ્રધાન

સાઉથ આફ્રિકન પાર્ટીની કોમિસની ગયા અઠવાડીયામાં પ્રીટોરિયા ખાતે મળેલી બેઠક વખતે મીડલવર્ડના એક ડેલીગેટે એવી દરખાસ્ત મુકી હતી કે ટ્રાંસવાલમાં એશીયાટીક વેપારીઓને નવા વેપારી પરવાના ખીલકુલ આપવામાં આવવા નહિ જોઇએ. આ દરખાસ્ત ઉપર લાખી ન્યાય ચાલતાં ન્યાય ખાતાના પ્રધાને જણાવ્યું કે એશીયાટીકાની આખાલ સામે ૧૯૧૩ માં દરવાજો ખંધ થયો હતો. તેણે તપાસ કરી હતી અને તેને એમ જણાવવામાં આવ્યું હતું કે નવા એશીયાટીકા હાખલ થતા નથી. કાંઈ પણ એશીયાટીક ગેરકામદેસર હાખલ થયો હોવાનું કોઇની જણુમાં હોય તો તે જો નહીકનાજ પોલીસને તેની ખબર આપશે તો તેવા એશીયાટીકને પકડીને કાઢી મુકવામાં આવશે.

આજળ ચાલતાં પ્રધાને જણાવ્યું કે એશીયાટીકાને જમીન ખરીદવાનો હક પણ નથી અને ચોડી મુકત ઉપર પસાર થએલા કાયદાથી કપનીઓ કરી જમીન ખરીદવાની પણ બંધી કરવામાં આવી છે. એશીયાટીકાને નવા પરવાના નહિ આપવાની દરખાસ્ત સામે સરકારે વાંધો ઉઠાવ્યો હતો અને એ સવાલ ઉપર આ કોમિસમાં કોઇ પણ હશે તેટલીજ સરકાર પણ આગર હતી. પરંતુ સરકાર એક જવાબદાર સંસ્થા ગણાય અને તેથી રાજ્યમાં રહેનારા સધળાઓ તરફ વાજબી વરતન ચલાવવાને તે બધાએલી છે.

બદલો આપીને દેશનીકાલ કરી દેવાના સંબંધમાં પ્રધાને જણાવ્યું કે એ બદલો કોણ આપશે? શું ખેડુતો કે ખાણો વાળાઓ આપશે? એવી વાતો કરવી એ કેવળ ખેવકુરી ભરેલું છે. ધણા હિંદીઓ એવા છે કે જે ટ્રાંસવાલમાં જ જન્મેલા છે. તેઓને કહાડી નહિ શકાય. દુનીયામાં કોઇ પણ મુશક તેઓને શેર નહિ.

આપારી પરવાનાઓના સંબંધમાં પ્રધાને જણાવ્યું કે સરકારને વધારે માહીતીની જરૂર છે અને એશીયાટીક વેપારનો આખો સવાલ તપાસવાને એક મજબુત કમીશન નીમાવાનું છે. નેસનાલીસ્ટો તેમાંથી કાઢે જે લાભ મેળવવાનો હોય તે મેળવી લે. પણ સરકારને તો ખરી હકીકતો

સામેજ જોવાનું છે હવેના જે સ્થિતિ છે તેમાં તે એક નેટીવને પણ પરવાને કદાવવાને બંધી કરનાર કંઈ પણ નથી કેટલાક એવા સુરખ શોકો છે કે જેઓ આખો એશીયાટીક સંવાલ ફરી ઉઠાડવા હચ્છા કરે છે, પણ સરકારની વલણ એવી છે કે બીજી બંધી બાબતોનું તે સમાધાન મધ મધુ છે અને આ દેશમાં એશીયાટીકિતને કાબલે થવાના સંવાલનું પણ સમાધાન મધ મધુ છે.

તે પછી ઉપલી દરખાસ્ત પાછી ખેંચી લેવામાં આવી હતી.

પમારનો કાયદો

કેટલાક પુછાએલા પ્રશ્નો

શ્રી. એ. ઇ. ઝીન કે જેણે પમારના કાયદા સંબંધી કેટલીક મત ફેરીના સભ્યને-ડરખાસ્ત વેટલ ખોરડના પ્રમુખ તરીકેની જગ્યા લઈ દીધી છે તેણે ડરખાસ્તની રીટેલરસ કાઉન્સિલના પ્રમુખ શ્રી. ઇ. એફ. હોર ઉપર એક પત્ર લખ્યો છે જેમાં તેણે નીચે પ્રમાણે પ્રશ્નો પુછેલા છે:—

“જે ખોરડ કોઈ પણ જાતનાં વધાનાં સંબંધમાં ત્રણે પ્રજાઓ—યુરોપીયન, નેટીવ અને હિંદી—તરફ નિષ્પક્ષપાત રહેવા હચ્છતી હતી તે એ ત્રણેમાંની પ્રત્યેક પ્રજાનાં પમારનો દર તેઓમાંની માત્ર એકનાજ અને તે પણ વળી સઉથી વધારે સુધરેલી પ્રજાની રહેણીનાં ખરચના ધોરણે કરાવવા એ શું વાજબી ગણાય?”

કુ ધાર છું કે ખોરડી-એકરીઓને-સગવડથી-રહેવાનો અરજ આસીક મા. ૧૧-૧૪-૩ થાય છે. શું બીજી જે પ્રજાઓ કે જેમને માટે તમે કહો છો કે ખોરડ એક સરખો જ કાયદો કરવા હચ્છે છે તેમને પણ તેટલો અરજ થાય છે? જો ન થયો હોય તે બીજી જે પ્રજાઓના માહીકાની પાસે ખોરડ અને કાળાની રહેણીનાં ખરચ વચ્ચેનો તફાવત અપાવવો એ શું વાજબી છે?

વળી જે ખોરડના સભ્યો એમ સારી રીતે જાણતા હતા કે આ દર બંધી પ્રજાઓને એક સરખોજ લાગુ પડે છે તે તેમાંથી કેટલાક સભ્યોએ પણ ખોરડને જુલાનીઓ લેવાની સલાહ હતી એવું જાણવા છતાં એવી સુચના કેમ ન કરી કે હિંદી અને નેટીવને જે જુલાની આપવી હોય તે આખી સરકાર એવી તેઓને ખબર થવી જોઈએ?

ઓળખાં ઓછી તથા સુદી જુદી પ્રજાઓની આબાદી અને સુખાકારીની જાણતોના નિર્ણય કરવાને એક સરકાર તરફથી નીમાયલાં કોઈ પણ કમીસન કે ખોરડે કહી પણ પોતાનો ચુકાદો માત્ર એકજ પ્રજાની જુલાની લઈને આખી દીધેલો છે ખોરડ? પમારનો દર જો, રહેણીના ખરચના ધોરણ ઉપર રચાયેો હોય તે ખોરડ માત્ર પ્રમાણે તે બે ધોરણે ઉપર રચાયેો જાણતાં હતા અને પમારના પણ એક નહિ પણ બે દર રખાવા જોઈતા હતા. કારણ કે યુરો-પીયનેની રહેણીના ખરચ બીજી જે પ્રજાઓના કરતાં ઘણાજ ઓટા છે.

બંધી પ્રજાઓના પમારનો દર યુરોપીયનેની સરખોજ કરી દેવાનો હેતુ શું છે કે જેથી જાવિખમાં માત્ર યુરોપીયન જીઓનેજ નોકરી આપવામાં આવે? જો એમ

હોય તે ખારી માન્યતા, કદાચ તેવી માન્યતા ધરાવનારો કે એકદમ હોષ્ટક તે પણ એવી છે કે બીજી પ્રજાઓની જીઓ સુધારામાં આવતાં તેણીઓને નોકરી મેળવતાં અટકાવત કરવી જે ગેરવાંજબી છે. અને થયું તે એમજ કેમકે દેશ તેણીઓને એવા પમાર આપવાની ફરજ પાડે છે કે જે મેળવવાની તેણીનાથી કદી આશય રાખી શકાયજ નહિ.

વેલ્ડ. ખોરડ હિંદી અને નેટીવની ભાષા ખોલી જાણતી નથી; તેઓની જરૂરીયાતો અને જીવનના અધારણ વિષે પણ તે કશું સમજતી નથી, તેમ તેને સમજવાની ખોરડે કાશીય પણ ફરી નથી. અને ઉવટમાં ખોરડે આ જાતીઓના વિચારો જાણવાનો પણ પ્રયત્ન કર્યો નથી, કારણ જે જુલાની તેણે લીધી છે તે ખાતે યુરોપીયનેની જ છે.

તમે વીચન મધુ કર્યું છે. કુ તમને પુછવાની રજા લઈ છું કે તમે કુનીયામાં એવા કોઈ પણ દેશ જાણો છો કે જે દેશમાં ખોરડી પ્રજા સર્વોપરી હોય તે દેશમાં જે પમાર આપરકાર યુરોપીયન જીઓને અને યુવાન વર્ગને અપાતો હોય એજ પમાર કાળી, એશીયાટીક અને અન્ય પ્રજાઓને આપવાની માહીકાને કાયદાથી ફરજ પાડવામાં આવતી હોય?

આ પ્રાંતની ત્રણે પ્રજાઓ-યુરોપીયન, નેટીવ અને હિંદી-નાં જીવનની રીતિઓમાં કે વ્યવહારીક સ્થિતિઓમાં જે કંઈ પણ સમાનતા હોય તે જુદી વાત છે. પરંતુ તેને બંદી તેઓ વચ્ચે એટલો બધો તફાવત છે કે જે પાલમિન્ટ ખોરડની ફરજ ફરીથી દર્શાવનારો અને સ્થિતિને વધારું સ્પષ્ટ કરનારો ખીજો સુધારા વાળો કાયદો પસાર કરે તે તે નવાઈ જેવું નહિ ગણાય.

શ્રી. હોરનો જવાબ

ઉપલા પત્રનો ટુકડાં જવાબ આપતાં શ્રી. હોરજ લખે છે કે:—જુલાની લેવાની ખોરડની સત્તાના સંબંધમાં ખોરડી શ્રી. ઝીનને માદ આપવું જોઈએ કે ખોરડને સાક્ષીઓને સમન કરી બોલાવવાની સત્તા નથી. એ સિવાય પત્રમાં કુ કંઈ બીજો નવો કુદો જોતો નથી. આ દેશમાં ખેણી જાતીના અને મીઠા જાતીઓના શોકોની હાજરીથી અસંખ્ય ગુચવણો નડે છે એથી આપણે સહુ જાણકાર છીએ. ખોરડની ફરજ, કુ માની લઈ છું કે, કાયદો સુધારવાની નથી પણ કાયદાનો અમલ કરવાની છે.

આ પ્રજાના સંબંધમાં ખારી ખેતાની વલણ વિશે કુ વખતો વખત જાહેરમાં તેમજ ખાતગીમાં જાણવી ગયો છું અને ફરીથી જણાવીએ કે ખારા મત પ્રમાણે જાતી, વર્ણ કે લીંગને બેદ સખ્યા સિવાય લાયક કામને માટે લાયક પમારનો સિદ્ધાંત એજ આપારી અને ઉદ્યોગીક સરચાઓને માટે મજબુત પાયો છે.

ધોરે-જો મારકસથી રૂટ જણાવે છે કે સ્વામીલે-ડના અધિકારીઓએ પોરચુગીઝ મુલકમાં સેતુ-કામલ કરતી એક મોટરને પકડેલી જણાવાય છે. યુનીયનમાંથી ત્રણ મોટરકારો ધોરે-જો મારકસ તરફ જતી હતી. એ જાણેની તપાસ થતાં એક જેમાં એક પોરચુગીઝ અને એક હિંદી એકા હતી તેમાંથી સેતુ પકડાયું હતું. એવી અફવા છે કે તેમાં મા. ૩૦/૧૦૦ ટુ સેતુ હતું.

હિંદુ ઇન્ડિયન ઓપિનિયન

હિંદુમાં અધિકારીઓને મુક્તિ આપનાર ઇન્ડિયન ઓપિનિયન
કે જેને વિશે કમિશનરે કટલીક હકીકત જાણી શક્યા હોય
તે પસાર થઈ ગયું છે. તેના સાર નીચે પ્રમાણે છે :-

તા. ૧૯૧૬ના માર્ચની તા. ૩૦ મીએ અથવા સાર
બંધિ શુદ્ધ પ્રકારથી અને તે કામ જરૂર હવું એવી બાબતો
સમજાવી કાઢી એવીસરે તેમજ મહાસવા અથવા કાનિ
બાબતવાને સાર કર્યું હતું તે બાબતમાં તેની સામે ડીવાની
દે જાણવાની કેસ કાઢી પણ કચેરીમાં નહિ આવી શકે.

જે કામને વિષે સરકારી કચેરી એવું પ્રમાણપત્ર આપશે,
કે તે કાર્ય સરકારી અમલદારના હુકમથી થયેલું છે, તે
તે કાર્ય, જ્યાં સુધી કોઈ સિદ્ધ ન થઈ શકે, ત્યાં સુધી
શુદ્ધ પ્રકારથી થયેલું ગણાયે.

સરકાર પણ માણસને મારણ થો દરમિયાન સભા થઈ
હશે તે સભા જ્યાં સુધી મવરતર અથવા તે બીજા કોઈ
પણ સત્તા રફ નહિ કરે, ત્યાં સુધી કામ રહેશે.

મારણ થો દરમિયાન કોઈની મીલકતનો સરકાર ઉપયોગ
કર્યો હશે તે બાબતમાં તેને બાબતો કામ આપવામાં આવશે;
અને તેથી જો તે સત્તાફ નહિ માને તે સરકાર નીમશે
તેવા કિસ્સામાં જાણ અથવા તેથી પણ ઉચ્ચ કોર્ટ
સરકારના અમલદારની પાસે કામવાનીને બંધ મુકાવવામાં
આવશે."

આ કામવાથી મીલકતની કુમતને કોઈ પણ બાબતો
બાધ નહિ પહેચે, અથવા તે સરકારને કોઈ પણ માણસની
ઉપર કામ ચલાવવું હશે તે તેને પણ બાધ નહિ પહેચે.

બીજા વડી, કામવામાં

ઉપર બીજા ૧૬ મી સુધી મવરતરને વિષે સરકાર તરફથી
સર વિલિયમ વિન્સેન્ટે કહી કારણમાં રજૂ કરતાં પંજાબમાં
જ્યાં એપ્રિલ મહિનામાં મારણ થો અખતાર કરવાની જરૂરી-
આત વિષે વિગતવાર અર્થ કરી હતી અને મારણ થોની
કુમતમાં બાંધ સનાર અમલદારને મુક્તિ આપવાને કમિશનરે
કામવા પસાર કરવાની જરૂર પડે છે એમ કામવામાં આપીને
અજાણ્યું હતું. તેમજ કામવામાં આસ હાલે એ હતું કે,
પંજાબના મામલા વિષે તપાસ કરનારી કમીટી મારણ થો
અખતાર કરવાની જરૂરીયાત વિષે જમે તે મુકામે આવે તે
પણ ઉપરી અમલદારો તરફથી પસાર કરવામાં આવેલા
હુકમોને અમલ કરેલું શુદ્ધ સુધિથી કમિશનરે તેમજ તે
મુક્તિ મળવી જોઈએ. તેમજ આની આપી હતી કે,
કમીટીના કે પ્રિન્સિપલ ઇન્ડિયન ઓપિનિયન ઉપર આ વિષયથી
કોઈ પણ આડી અસર થશે નહિ. તેમજ બહેર કર્યું કે,
મારણ થો કમિશનરે જે સિફ્ટાઓ કરી છે તે વિષે
તપાસ કરી નામદાર મવરતર જનરલને તે કમીટી કરવા વિષે
કલામકે કરવાને એક મુશ્કેલી અને એક હિંદી આપા-
વીકને નીમવામાં આવશે.

માનનીય શ્રી. જનરલે મુધારો રજૂ કર્યો કે, તપાસ
કરનારી કમીટીને રીપોર્ટ રજૂ થાય ત્યાં સુધી આ મુક્તિ
કામવાને, વિગત મુકામની અખતાર, તેમજ, અજાણ્યું કે
કમિશનરે કમીટીને મારણ થો વખતને માટે મુકામ
કામવાની સત્તા બીજી પાસે મુકામને છે. પણ હિંદુસ્તાનના

મવરતર જનરલ જ મારણ થો બહેર કરે છે. મવરતરને
માન આપીને પંજાબના મામલા વિષે મુકામે આપવા કમીટી
નીમી છે, તેના રીપોર્ટ જમે તે પહેલાં આ કામવા પસાર
કરવા એ તે તે કમીટીની સત્તાને ઉપાપત કરવા જુબુ છે.

માલવીયાજીએ આપણ

નામદાર પંડીત માલવીયાજીએ તે વિષે વધુ કલામ અને
પીચતપીચ મીટી અને બીજે વિષે ચાલુલ સીનીક આ
વિષે વિવેચન કર્યું હતું. તેમના આપણમાં મુખ્ય મુદ્દા નીચે
મુજબ હતા.

(૧) કમિશનરે સન. ૧૯૧૫, ૧૯૧૫, અને ૧૯૧૬ માં
આવા કામવા પસાર કરવામાં આવ્યાં હતા. પણ તે કમિશનરે
વખતે સાધારણ કુલેસ કે બંડે નહિ, પણ પુલી લાઇબ બધી
હતી. એવા અબીર પ્રસન્ન કમિશનરે મારણ થો અખ-
તાર કરવામાં આવ્યું છે.

(૨) સરકારે ૧૯૦૨ના કામવાને અમલ કરીને મારણ થો
અખતાર કર્યો હતો. પણ તે કામવા તે જ્યારે બીજી
સંબંધની સત્તા બીજી સંબંધો ઉપર કામવાની
હતી તે વખતે કામવામાં આવ્યાં હતાં. આવા મહાન વિગત
પુરી થયા પછી તે કામવા વાહાંદર હિંદી પ્રજાને કામવા પસાર
એમ તે અખતારના અખતારમાં પણ નહિ હોય.

(૩) અખતારો સવાલ એ હતો કે, જ્યાં એપ્રિલ માસમાં
પંજાબમાં શુ' બન્યું અને બંડો મામલો બહેર કરવામાં
તથા તે પછી આ કામવા રજૂ કરવામાં સરકારે બાબતો
પગલાં જ્યાં છે કે નહિ? પણ તે મામલાની કમીટી વિષે
તે વિગતવાર સવાલો તેમજે પુછ્યાં હતા તેના જવાબ
સરકારે આપ્યા નથી. શ્રી. એનરલે જ્યાં સુધી મુકામને
પણ તપાસ કરવી જતા સરકારે અંટકાવ્યાં હતાં. આમ ખરી
કમીટીને અલાવી આવા કામવાને ટકા આપવાની મોજબુ
સરકાર કેમ કરી શકે ?

(૪) તે પછી અખતારમાં, બહેરમાં અને મુજબનાવામાં
જે મોળાબદાર કરવામાં આવ્યાં હતા તે વિષે પંડીતજીએ
સખત ટીકા કરી હતી, અને આસ કરીને કટકા મારવાની
ચિફ્ટા કરવાની જરૂર સરકારને પડી એ વિષે આશ્ચર્ય બતાવ્યું
હતું. આખતાર આગેવાનોને, પ્રિન્સિપલને, વકીલોને અને
વેપારીઓને કામવા મેટી પહેરાવી સરિયામ રસ્તા ઉપરથી
ચાલતા જેલમાં લઈ જવામાં આવ્યાં એ વિષે પણ વિગતવાર
વિવેચન કર્યું હતું.

(૫) સર વિલિયમ વિન્સેન્ટે અજાણ્યું છે કે મારણ થો
અખતાર કરવાની જરૂરીઆત વિષે તપાસ કરનારી કમીટી
મિસરે આપશે. આમ મુજબ પામણ કમીટી પુરવાર થઈ
નથી તે પહેલાં અમલદારને મુક્તિ આપવાની થી જરૂર
છે કે અમુક અંકિતઓ ઉપર આશ્રય કરવાની તેમની મુજબ
ન હતી. પણ બધી બિનાઓ પ્રકાશમાં આવે એ કમિશનરે
મુસદ હતી.

(૬) આ કામવા મુજબ પસાર કરવાની આજ જરૂર પણ
તથી. અસાર સુધીમાં કેમકાથી છુટલા કોઈ માણસે
સરકારના અમલદાર સામે દાવો મહાસતું બજાવવામાં નથી.
પંજાબમાં લોકો એવાં બધા લખવીત થયા છે કે તેઓ
આવા કેસ કામવા કરવાની કમિશનરે પણ ન કરે; અને જો

પાછ એવી હિંમત કરે તો જેમણે શુદ્ધ શુદ્ધિથી કામ કર્યું છે તેમને પ્રાર્થનાથી શિક્ષા પણ ન કરે.

(b) શિક્ષાઓની તપાસ કરવાને જે ન્યાયાધીશોને નીમવામાં આવનાર છે એ સુતોપકારક છે, પણ તેમનો નિર્ણય છેવટનો જ મહારી કે તે સરકારને લલામણુ રૂપે લેખારો એ બહુવાની બર છે.

(c) જે માણસોની મિલકતને મારણક હોવી હકુમત દરમ્યાન વ્યક્તિત્વ પહેલેથી છે તેમને વધતર આવવાનું જા કાયદામાં બહુવ્ય છે. પણ જે નિર્દોષ માણસોના જન્મ થયા છે તેમના આધિતોને સરકારે કંઈક આધાર કેમ ન આપવો જોઈએ ?

(d) આ બીજીની કલમને કલમ ઉપર લીધું કરીને, પ્રજામતને માન આપવાને ખાતર અને રાજ્ય પ્રજાની વચ્ચે વધારે સમજાવ ઉત્પન્ન થાય તે માટે આ કાયદો મુક્તવતી રાખવાની વિનંતિ પડીતીજીને સરકારને કામી હતી.

આ પછી સરકાર તરફથી અને પ્રજા તરફથી હલકીયા થયાં જાદ મત લેવામાં મી. સંહતો સુધારો ઉડી જવો, અને કાયદો રજુ કરવાની અને મેલેદે કોઈ કલમમાં પ્રકર કરવાની પરવાળગી આપવામાં આવી હતી.

સરવાપનીઓને

સુનીયનના બુદ્ધિ બુદ્ધિ કાગોમાંથી અનેક નાના નાના કેડોની મીટીંગ અને મેળાવાઓના રીપોર્ટો આ પત્ર ઉપર આજ સુધી મોકલાયાં જ્યાં છે અને તેમાંનાં મલુ કામી જ્યાં રીપોર્ટો માત્ર તેને મંડળોના સંતોષને ખાતર અને જાપતો આજી જીએ. પરંતુ ભવિષ્યમાં જે રીપોર્ટો કેવળ દુષપાટી કે ચાહપાટીના હસે એવાં અમુક નાના વર્ગની સાલનાં હસે તેવાં રીપોર્ટોને સ્થાન આપવામાં આવશે નહિ. કામ કરવેલો કારણે એ નથી કે એ મંડળોને એમને ઉત્તેજન આપ્યાં હજીતી નથી કે તેઓવા મેળાવાઓમાં એ નાપસંદ કરીએ જીએ. મંડળો થાય અને મેળાવાઓ થાય એ હજીવા થાય છે કેમકે એ રીતે કાલકારે વધારી કાઢવ છે. વજી કામી કામમાં એવાં નાનાં મંડળો હોય તો તે આપણે રાખવું જે મ્હોડુ સામાન્ય મંડળ હેલ્ તેની જવાબદારીએ મલુ એ રો જોઈને કરી કહ છે. પરંતુ તેઓના ખામગી મેળાવાઓ અને દુષ પાટીઓમાં ભરીરાત આપવાથી કામને જુદું કંઈક કામને નથી તેમ તે મંડળોને પણ કંઈક લાજ નથી. આ સરકારી ભવિષ્યમાં એવાં ખામગી મેળાવાઓના રીપોર્ટો અને જાપીશું તકિને તે આતે એવા મંડળોએ કાહેર પ્રબને લાજની જે કંઈ પણ કામો કર્યા હસે કામર સેવાઓ ખામગી હસે એવાં તે પ્રાર્થ પણ કાહેર વ્યક્તિ કે આજેવાનને માન આપવું હસે તેની નીક સેવાએ કરી પણ નહિ સુકાવો અને પ્રબને કરીશું.

કર્મચીનોને જે કંઈ પણ લખાણ મોકલે તે કાદ અક્ષરથી, શીથી કામગીની એકજ માણુએ લખાવેલું અને જેને અને દુકું હસે તોજ તેને ખાન આપી શકારો અને તેમાંથી જાવવા જેવું હસે તે જાપી શકારો.

મી. ડી. એ.

સરવા પત્ર

હિંમત સહનત

એકાનીસમયેથી મી. રોષ રસલ સરકારીને એક મર્યાપત બમરી ઉપર લખી મોકલ્યા છે જેમાં તેઓએ ટકીક સહનત ઉપર અગ્રી રહેલા વાલે વિશે ખાન એવતી કાલેય આક્રિમના મુસ્લીમ કામગી તે અને ખીલાફતના સવાલ વિશે હજુ સુધી સુધ રજા છે તેને માટે ખેદ દર્શાવે છે, અને એવી જરૂરિયાત કરી છે કે જે આ દેશના મુસ્લીમ કામગી એ સવાલ વિશે પ્રોટેસ્ટ ઉઠાવવાને એક દિવસ નકી કરી થયો રાજ્યમાં લખ કરી એક અવાજે મોકલ કરે તો તેની અજર અવરજ લાજકારક તોવશે અને દુર દેશના આપણા હમદીનોની આહવા આપણે એવી એકવતીના સારો કામલો મેલાવી કામગી.

હકિલુ આક્રિમના હિંદી સવાલ વિશે થખત હિંદુસ્તાન માં આ સવાલ કામગી ચાલી રહેલી હીલચાલ વિશેતે ખાન એને છે અને જણાવે છે કે અહિંની સરકાર સમજ થયી આખતો રજુ કરતા સખણી માખતોમાં આપણને નિરાશાજ મળી છે. છેવટે તે કામે છે કે ઉપતી બીલાડી ઉદર પકડી કાઢતી નથી તેથી આપણે અજીત સવાલી કરર છે અને હિંદમાં મી. આંધી અને વિલાપતમાં મી. પોલાકાની અવાજ મહેનતને ટેકા મલે એવાં આપણે પગલાં લેવામાં મેલકારી કરવી જોઈતી નથી.

ઈંગ્લાંડથી હિંદ પાછા ફરેલા આજેવાનો

ઈંગ્લાંડથી 'મુસ્લીમ' વાચની સ્ક્રિપ્ટ હાલ વિનિતપક્ષક આજેવાન એન. મી. સુરેન્દ્રનાથ મેનરજ અને વિનિતપક્ષક પ્રતિનિધિમંડળના સભ્ય મી. કે. સી. રોષ તથા હોમરલ લીમ્સ પ્રતિનિધિમંડળના સભાસદ મી. સી. મી. રામચામી આપર આ માસની સરખાતમાં મુખ્યમાં ઉતર્યા હતા. એ તલે રાજનીતિનો એસોસીએટ પ્રેસના પ્રતિનિધિ તરફથી લેવાએલી મુલાકાત. ફરમિયાન તેઓએ દર્શાવેલા વિચારોનો સારાંશ નીચે પ્રમાણે છે :-

એન. મી. સુરેન્દ્રનાથ મેનરજએ જણાવ્યું હતું કે હિંદી સુધારાની ચોજનામાં કામગીમાં અહીંથી ઈંગ્લાંડ ગએલાં પ્રતિનિધિમંડળ, મળેલી તકના પ્રમાણમાં સંગીત હીલચાલને અસરકારક બનાવવામાં કરી કલુપ રાખી નહતો. અગાઉ કહી પણ મેં એવી સખત તકલીફ નથી લીધી તેથી આ તકે ઈંગ્લાંડમાં શીથી હતી. એ કામ ઉપરાંત વિશેષ ફરજ પણ બાંજવવાની હતી તે એ કે પ્રાંતિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓના સંક્યાસ કરી તે મુજબ હિંદમાં એવી જ સંસ્થાઓની ખીલવણી કરવા માટે હિંદી પ્રધાને જે એક કમીટી નીકી હતી તેમાં અને સલાહક નીમવામાં આજેવા હજે તે સંક્યામાં જે જુદાં સિપેરક કરી સરકારપર મોકલ્યા છે.

પૂરવાએ-દરી એવિન્ટ એવી સમજ સુખનીઓ તખ્તિત કરવા અને આપણ ઉપરાંત સંખ્યામાં સલાહકો લરી કામગી આપવાની હીલચાલ ચલાવી હતી. નેકનલ કલમમાં સભા

મેળવી હતી અને મી. મોન્ટેગ્યુને લાપલ્ય કરવા નોતયાં હતાં. પણ પારિસની સુલેહ પરિષદમાં તેઓ રાકાષ્ટ જવાથી તેમને બદલે મી. ચારલ્સ રોબર્ટ્સે હાજર થઈ લાપલ્ય આપ્યું હતું. તેમાં હાજર રહેલા એક લીગરલ સભ્યે એવો મત ઉચ્ચાર્યો હતો કે અહીં હાજર રહેલા દિંદીવાનો જેવા જ દિંદીવાનો દિંદમાં હોય અને અહીં અપાયલાં લાપલ્યો પ્રમાણે તેઓની માગણી અને લાગણી હોય તો દિંદને જોખમદાર રાજ્યકારોનાર સોંપવા માટે ખ્રીડીશ પ્રભાએ મંજૂર થવું જોઈએ. તે સિવાય બીજી કશી સગાઓ થઈ હતી.

લંડનમાં વસતાં ઇસ્લામીઓએ મેળવેલી લગ્ન સભાનું પ્રમુખસ્થાન મી. સુરેન્દ્રનાથ બેનરજીને આપવામાં આવ્યું હતું અને એ સભામાં ઉરકરથાનના ભાગલાં પડે તે વિરુદ્ધ તેમ જ કોન્ટ્રેન્ડીનોપલ પૂરદાયે જાય તે વિરુદ્ધ સખત વધી ઉઠાવનારો ડરાવ પસાર થયો હતો.

જાણીતા અગ્રેજ વરતમાનપત્રકારોની મુલાકાતો સેવામાં આવી હતી અને તેમની સમક્ષ દિંદની માગણીઓ જાણવુંને લાંબા પ્રગમત ફેળવવાનું કામ આગળ ચલાવવામાં આવ્યું હતું. અગાઉના કરતાં હવે લંડનનાં વરતમાનપત્રો દિંદી પ્રશ્નો વિષે વિશેષ ધ્યાન દેતા થતાં છે. પત્રકારો પૈકી કેટલાકનાં પ્રતિનિધિઓ મુલાકાતે આવતા હતા અને મુલાકાતના અહેવાલો મેન્ચેસ્ટર માર્ગિપન, ડેલી ન્યુઝ, પોલએલેગેસ્ટ તથા સ્કોટ્સ એબ્જરવર વગેરેમાં છપાતા હતા. રોઇટરની એજન્સીના ડિરેક્ટર અને ડેલી ટેલીગ્રાફ પત્રના માર્લાકેએ વિનિત પક્ષના પ્રતિનિધિમંડળના માનમાં ખાણનો મેળાવડો કર્યો હતો.

પંજાબના અર્થાત મામલામાં લાંબી સરકારે વાપરેલી સખતપદ સમયે સત્તાવશમાંથી ધ્યાન ખેંચવામાં આવ્યું હતું. વળી મી. મોન્ટેગ્યુ સાથે પણ ટેટલીક વાર મુલાકાત લઈ વાતચિત કરી હતી અને સમજા કોઠીઓને માધી આપવા તથા તપાસ માટે સ્વતંત્ર કમીશન નીમવાની માગણી કરવામાં આવી હતી.

“ડેલી ટેલીગ્રાફ” અગાઉ મી. મોન્ટેગ્યુની ચોજનાની વિરુદ્ધ મત ધરાવતું હતું; પણ હવે તેણે વિચારો ફેરવ્યા છે. તેણે એક લેખમાં એમ પણ લખ્યું છે કે તા. ૨૮ મી ઓગસ્ટનું વચન પળાવું જોઈએ અને મુજ ચોજનામાં દર્શાવેલા સુધારાથી ઓછું તો ન જ મળવું જોઈએ. મામલો આશાજનક છે અને સ્થિતિ સતોષકારક લાગે છે. એકંદરે ભવિષ્ય ઉજવળ જણાય છે. મી. સુરેન્દ્રનાથે મી. મોન્ટેગ્યુની સંયુક્ત કમીટીની અને લોરડ સેલબોર્નની સેવાઓની હારે સ્તુતિ કરી હતી.

મી. કે. સી. રાયે જણાવ્યું હતું કે કમીટીનો રિપોર્ટ દિંદની તરફથી સતોષપ્રદ નિવડે એમ લાગે છે. જો કે તેની વિરુદ્ધ એક ન્હાનું મંડળ છે તે નડતરરૂપ છે છતાં આપણે સમજા પક્ષે મળાને એકતરતથી આપણો અવાજ કહાડતા રહીશું તો તે કાંઈ થકે તેમ લાગતું નથી.

મી. સી. પી. રામસ્વામી આયરે જણાવ્યું હતું કે દિંદની ઉંચાંડ ગમેલાં સમજાં પ્રતિનિધિમંડળોએ ધણું સાફ કામ કરેલું છે. પણ તેમાં વિનિતપક્ષના પ્રતિનિધિમંડળનું “ઓરગેનાઇઝેશન” સહથી સરસ હતું. સંયુક્ત કમીટીની આંતરી થઈ છે કે દિંદની માગણીઓના સંબંધમાં એકંદરે દિંદના વિન વિન પક્ષે એકમત છે. ર. મુજ ખરડા

કરતાં સંયુક્ત કમીટી ઠંઠક વધુ અધિકાર આપશે અને દિંદી સરકારની પાછળ કહાવનારી લલામણો ૨૬ થશે જેની અને ખાતી છે.

દિંદની હાલની જરૂરીયાતો

હિંદી આગેવાનોને લાલા લજપતરાયની અપીલ

ઇંગ્લાંડ ગયેલા દિંદી આગેવાનોને એક ખુલ્લો પત્ર લાલા લજપતરાયે લખ્યો છે અને તે ખોળે કોનીકલમાં પ્રગટ કરવા માટે મોકલવામાં આવ્યો હતો તે પત્રમાં ખાસ કરીને દિંદી પ્રભાનું ધ્યાન ખેંચવામાં આવ્યું છે. તેમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે :-

આજ ૩૫ વરસ થયાં દેશની સેવામાં તમે સાધના એક લાખપદ તરીકે તમોને દેશની ધોડીક જરૂરીયાતો માટે તમારું ધ્યાન ખેંચવાની હું રજા લઉં છું. કામકાજની રીઠીમાં અને સુધારાની ચોજના વીશે આપણા વચે તમે તેવી મતદેરી હોય તોપણ આપણી અસલ નેમ તો એકજ છે અને આપણે સમજાં આપણા દેશને દુન્યાના ખીળાં મુલકો સાથે માનલરી જગ્યા અપાવવાને ઇચ્છીએ છીએ. આજે દુનીયાના મુલકો અધિક સાથે એવા ધાડા સંબંધમાં આવે છે કે હાલમાં દુનીયાના કેળવાવલા મુલકોનાં બહેર મતો ઉપર આંખવીઆમણા મઠ થકે નહીં.

અમેરીકામાં આજે, રોઇટા, અહવાડીક અને આસીક પત્રો સમજાં હીંદ માટે કાંઈને કાંઈ લખતાંજ રહયાં છે. ફેડરલ લેજસલેચરમાં પણ હીંદ માટે કેટલાક ઇસારા થયા છે. અમેરીકાની સેનેટમાં સેનેટર રીડે જે લાપલ્ય આપ્યું હતું તે સાર પણ અને મોકલવામાં આવ્યો છે. સેનેટર રીડનું મત અને અમેરીકાના પત્રવાળાઓનાં મતો ઉપરથી તેઓ હીંદ માટેનું અંજાણપણું અને ગેરસમજાતી ખતવી આપે છે. હીંદ, તેની ખીલતણી, તવારીખ, તેનો રાજદારી કારભાર, તેની આર્થીક સ્થીતી એ સમજાં વીશે કેળવાવલી દુન્યા હજી અજાણ છે.

અમેરીકામાં જેવો હું ગયો તેવોજ મેં મારી સાથે જેઓ સંબંધમાં આવ્યા તેઓને તથા હીંદી યા બીજી કોમના મીત્રોને ખુલ્લું કહ્યું હતું કે અને જરમનીનાં મળ અને મીત્રાચારી ઉપર સહેજ પણ વીશ્વાસ નથી. ખાનગી કોન્ટ્રોલમાં પણ મેં મારા દેશીઓને પણ તેમજ કહ્યું હતું અને તેજ મત જાપામાં તેમજ બહેર લાપલ્યોમાં પણ અહિર કર્યું હતું.

ન્યુયોરકમાં થોમસ જે. તનીએ જરમન-હિંદુ ક્ષવત્રાં માટે શરૂઆતની તપાસ કરી હતી અને તેથી તે હીંદચાલમાં થોડાં હીંદુ આગેવાનોની ધરપકડો મઠ હતી.

ચોપડી અને ચેત્પાંતીયાં મેં પ્રગટ કર્યાં છે તે તથા જાપાઓમાં મેં સમજા પુલાસો કર્યો છે. બહારનાઓન મદદથી આપણને છુટાપણું મળશે એમ હું માનતો નથી અને કહી માન્યું પણ નથી. પરદેશથી રાજદારી યા લયકરી મદદ ઉપર બરસો રાખવાની હું વીરુધ છું પરદેશની પ્રજા કાંઈ લખાણો કરશે તો તેથી ખીટી સરકારનાં મુકાદા ઉપર કાંઈ અસર થશે એમ હું મુલ

માનવો નથી. પણ હોદી શોકાની આશાઓ તરફ પરદેશ વાળાઓ પણ નજર રાખે છે એ વાત હોદીને છુટાપણ મેળવવા માટે થતી ફારી શોને પણ ટેકા આપે છે. દુન્યાના મત તરફ આપણે બેદરકારી બતાવી શકતા નથી. આ કામના સંબંધમાં ગ્રેટ બ્રીટન આખરેકેડ અને બ્રીટીશ સહેન-શાહતના બીજા મુલકોમાં પચેલાં કામોમાં મેં કાંઈ પુરવું બાન આપ્યું ન હવું તે માટે હું ખરેખર શરમાઉં છું એમ મારે કશું કશું નોંધ્યું. આપણે જે કાંઈ કીધું છે તે બધું વગર અને કીધું છે. બહેરાન આપવા માટે આપણે હાલની રૂઢીઓનો ઉપયોગ કર્યો નથી. વખત અને નાણાંનો આપણે પુરવો મોજ આપ્યો નથી. બાકીની દુનીયાં આપણે માટે યુ પારે છે. તે ઉપર આપણે મુદ્દા બાન આપ્યું હવું નહીં. બંને માફાની દુન્યા આપણે માટે હસ્તી પરચવતીજ ન હોય એમ આપણે વસ્તુ ણીએ. એ રીતે આપણને થઈ નુકસાન થયું છે. દુન્યા આપણાં તરફ ધીકારની નજરથી જુવે છે, હોદી તવારીખ, છુટાં, કેળવણીખાતા અને આપણી આશાઓ માટે તેઓ ખોટા અને વીચીત્ર મતો બાધે છે અને તે માટે આપણે તેઓને હોય કંઈ શકાયે નહીં. કારણ કે ખરે રસ્તે તેઓને હોસ્વાની આપણે મીલકુલ કોરોજ કીધી નથી, અને તેથી આપણે તેઓને મત આપણી વીરુદ્ધમાં જવા દીધું છે.

સ્વામી વીવેકાનંદના કામ માટે તેઓનો આભાર માનવાનાં આપણને દરેક કારણ છે, તેમજ રામોદનાય ઠાંગોર અને થીએસોરીકલ સોસાયટીનો પણ ઉપકાર માનવો નોંધ્યો છે તેઓએ દુન્યાનાં કેળવણીમાં મંજોમાં આપણે માટે એકસ માન પેલાં કર્યું છે. અમેરીકન થીઓસોરીસ્ટોને આખાથી આપણી નોંધ્યો કે તેઓએ મીસીસ બીસાંટની લાગવગથી ઉલ્લાહ ડી ય વરસ થઈ હોદીની આશાઓ શોકામાં બહેર કરી છે અને હોદી માટે અમેરીકન પ્રખરુ મત આપવાને તેઓને કેળવ્યા છે એટલા માટે આપણે તેઓનો અતંકરુથી આભાર માનીયે છીએ અને આસ કરીતે તે બાનુ કે જેને તેઓમાં આ લાગણી પેલાં કરી છે તેનો આભાર માનીયે છીએ. લગાઇ કરમાન આપણે કેટલાંક કારણો અને સંજોગોને લીધે કાઇ કરી શક્યા નહીં હતાં. લગાઇના અનુભવે આપણી સ્થીતી ઉપર નવું અજવાળું નાખ્યું છે. હવે મુઠી આપણે વધુ અને વધુ સારાં પાયા ઉપર કામ બજાવવાનું છે તેમજ આગેસાતનું બાનુ હું તીચકા કહરાઓમાં લખેલી બાબતો ઉપર ખેચવા માંડ્યું છે. તે ઉપર ખાસ વીચાર કરવાને હું તેઓને અરજ કરું છું અને તેમો પાજા હોદી આવો તે આગમજ તે ચીજોનો કાંઈ એકસ નીકાલ કરવો એવી હું આશા રાખું છું. પ્રોજા આજ્યા પહેલાં તેમો થોડાંઓને કદાચ અમેરીકા જવાનો વખત મળશે. જે તેમ થશે તે તેઓને લાંબી મુલાકાતનો પુરવો પડશે મળશે કારણ કે દુન્યાની સ્થીતીને કશું તમારો જાવમાં પણ વધારો થશે. અમેરીકનોની ઇન્ડીયા હોમરફ લીમ તેમો માટે પણ મુલ્કી છે અને કાંઈ મજ પક્ષની દરકાર ન કરતાં તેઓ તેઓને પણ આવાકાર આપશે તમારી મુલાકાત સાજા અને હાવદાકરક બેનાવવાને તેઓ બનવી કેરોજ કરીયું. આ મુલકમાં તેમો દુન્યાના તમામ દેશના પ્રતીનીધીઓ, કેળવણીઓ અને પક્ષોનાં સંબંધમાં અખરશી, અને તેઓનાં મુલકોમાં જવા વગર તેમો તેઓના મુલકોની સ્થીતી વીશે જાન મેળવશે. દુન્યાની તમામ પ્રજાને

લગતી મોઠવણો અને ખખરોને લગતાં મુલકો આ મુલકમાં છે કે જે દરેક ખાતું મેળવણ ચલાવે છે, કેળવણી આપે છે અને સઘણી તપાસ રાખે છે. દરેક સરકારની એક પખલી-સીટી જુરો છે કે જ્યાં સરકારના બધા અરજે કેળવણી આપવામાં આવે છે બરોખર મારે ડોખવવામાં તથા બહેર મતો તપાસવામાં આવે છે. જે બંધવાને સરકારો તે માટે કરે તેો ખાનગી પ્રખરુખ એન-સીઓ પણ તેની નકલ કરે હવે હું જે મુલકો ઉપર આન ખેચવો માંડ્યું છું તે આ છે. નયુયોરક, તેહાઓ અને પેરીસમાં આપણે બધુકની હોદી ખખરો માટે એક જુરો કામનું નોંધ્યું. તે મુલકો ઉપર હોદી અમલદાર અને હોદી મોકરો રાખવા નોંધ્યું કે જેઓ એ મુલકોમાં રહ્યા હોય અને તેઓ વીશે માહીતમાર હોય પણ દરેક મુલકો એક હોદી અમલદાર તે એવો હોવો નોંધ્યું કે જે હોદી આબતોનો, ત્રીવેડો, કલા અને અનુભવથી ફરી શકે. જે બુરો તરફથી જે ખખર મળે તે ખરી અને બારોસપાન નોંધ્યું અને તેમાં જુલુલુ કશું નોંધ્યું નહીં. આ બુરો વળી વેપારી ખખરોના મુલકો તરીકે પણ કામ લાગી શકશે જે તે ખાતાઓ બરોખર ચલાવવામાં આવે તેો તેથી પરદેશ સાથે સીધી રીતે આવાત અને નીકાશનાં વેપાર આપણે સહેલાઈથી કરી શકીએ, અને હાલમાં પરદેશનાં માણુઓથી અનેકુ કમીસાન જે નફા આપે છે તે બચી શકે. મારી ખાતરી છે કે જે જે ખાતાઓને બરોખર કરવાખર ચલાવવામાં આવે તેો વખત જતાં પણ કાપદો ચાપ.

લંડન, એડીનબરો, ડિમ્બીલ, એડા, રક્ષીય આદિકા અને એલેક્સાંડ્રા ઉપરાંત આપણે ન્યુયોરક, મીકાઓ, સેનકાન્સીસ્કો, તેહાઓ, કોમ્હાઇ અને પેરીસમાં પણ એવાં પખલીસીટી બુરો રાખ્યાં નોંધ્યું. આ બુરો આપણી સમદારી, અને આરથીક આશાઓ બહેર કરે. તેઓ લખાણો બહાર પાડે, હોદી, માખતોપર કાપણો આપે અને સીનેમા અને સ્ટેજ માટે ખાખતો પુરી પાડે કદાચ પહેલી અને બીજા બુરો એકજ કરી નઆપ પણ મારા મત મુજબ તેો છુટી રાખેલી સારી છે. પહેલી બુરો બધી ખખરો પુરી પાડે અને બીજા બુરો તેનો ફેલાવો કરે. તેઓ નોંધ્યું તેો સાથે મળી કામ કરે પણ તેઓ એકજ બુરોમાં નોંધાઇ શકે નહીં.

હોદી બાનતો ઉપર વધુ હોદીઓએ ચોપડીઓ લખવી નોંધ્યું અને તે દુન્યાના બીજા દેશોના ઉપયોગમાં મેલવી નોંધ્યું. આ ચોપડીઓ જુરોપમાં અને અમેરીકામાં જુદી જુદી જુરોપીયન બાબમાં પ્રગટ કરવી નોંધ્યું તે ચોપડીઓ જુરોપ મોકલવા માટે હોદીમાં જાવવામાં આવે તે સારી રીતે અને સારાં કામો ઉપર જવાની આપણી ચોપડીઓ ત્રાંચનાં માટે ત્રાંચ-શોકામાં કિત્લાહ લાવવા માટે મજબુત કામોનો કરવી નોંધ્યું. આપણાં લખાણો દુન્યામાં મોટી લાઇબ્રેરીઓમાં હામલ કરવાં અને જેઓ તે ખરીદવા મંજીનાં હોય તેઓને સસ્તાં પડે તેવી રીતે તે બહાર પાડવા. એવી રીતે ખખરો મેળવવા માટે અને ઘણાં માણુઓ તરફથી અરજીઓ મળી છે અને એક કરતાં વધુને મેં જવાબો લખી મોકલ્યાં છે. તે મોડરન રીનુ, ઇન્ડીયન રીનુ, હોદીસ્તાન રીનુ, લીડર, ન્યુ ઇન્ડીયા, ડીબ્યુન, લાઇમ્સ ઓફ ઇન્ડીયા, મોઝો ફાનીકલ, બંગાલી, હોદુ અને જામરીત બકાર પત્રીકો એ પત્રોને લખામજુ કરી છે. હોદુ અને દુનીયાના કેળવણવા મુલકો વચ્ચે એક તલન

દિંદો અમરોતો ફેલાવેા કરનારી ગોઠવણુ કર કરી નોંધવે. તાર મારફતે તેમ જીલ્લા રીતે અમરોતો એકલવાની ગોઠવણુ થવી જોઈએ. માફ મળવુત મત છે કે દુનીયાના જુદા જુદા ભાગના મધ્યકેએ પોતાના અમરોતની સખવા માટે સખળાં જાખવેા અને ગોપાનીયાં વાળાએએ કાચે મળી કામ કરવું જોઈએ. દુનીયાનાં જીભ દેસાને લગતી અમરોતો એમલો ઇંદીપનો તરફથી અળતી ક્યારે બંધ થશે કેટલીક જીભે એવી છે કે જેને જાખવેા જવાથીજ અનુભવ મળે અને દેસામાં પ્રેમક, ચતો જાણે વાંચવાથી કાંઈ તે મળી શકે નહીં.

દિંદો કાચે શીકોડો અને પ્રોફેસરોની અલસાખલ્લી કરવાની ગોઠવણુ પરદેશની યુનીવર્સીટીએ અને ખાલ કરીને અમેરીકન યુનીવર્સીટીએા સાથે ગોઠવણુ કરવી જોઈએ કે જેમ તેએા જાખાન સાથે કરે છે અને લડાઈ જગાલે જમની કાચે કરતા હતાં.

મહોમદનામી અપીલ

મારા સુસ્લીમ જાણએને-એક ગોલ કહેવા માયુ જુ. અમેરીકામાં ઇસ્લામ અને ઇસ્લામી મુલકોને માટે જે જોડુ મલુ ધરાવવામાં આવે છે તે માટે અને જેટલુ દુખ પેદા થયુ છે તેટલુ મારી સુસાહરી દરમીયાન ક્યાંય અને થયુ નથી. તમેા વીન-જેપાન અને દિંદોના લોકો સાથે મીત્રાચારી ધરાવતા હશેા પણ મારી પાંચ વરસની સુસાહરીમાં કોઈ પણ એવા માલસના સમાજમમાં આવેા નથી કે જે ઇસ્લામ અને ઇસ્લામી કોમો માટે સાફ ઘોલ્લો હોય. દરકીસ શહેનશાહતને લગતી જાખત ઉપર અને એક સુસ્લીમ મીન સાથે તકરારો થઇ હતી અને તે દરમીયાન તકો તરફથી ખોલનારે તે વખતે એવી કહથી રીતે તકરારો કરી કે તેનીજ સામે ખીલકુલ મત ફેરવાઈ ગયુ. દરકીની જાખત ધણી ખરાબ થઇ છે અને મુસલમાન કોમોનો ફેસ એવો કળા; અને કુનેદથી રજુ કરવો જોઈએ કે જેથી લોકોનું દીલ તેઓ તરફ ખેંચાય. છેવટે મારી સુચના મુજબ મારા મીત્ર જોલ્લેા અને જે જોડુ મત ખીલજોમાં ખેલુ હતું તે થોડે દરજજે ફેરવાયુ, પણ જાખરે તે એકલોજ ગોલનાર હતો.

દિંદોના સુસ્લીમ આજેવાતોની દરજ્જે છે કે તેઓએ પોતાના ધર્મના શેણક અનુભવી ખોલનારોએને દુનીયાના જુદા જુદા જાગોમાં રાખવા જોઈએ. દિંદોની તમામ પ્રજાએએ જ્ઞાત-જાતનો તજાવત છેડી દઈ ઇસ્લામ માટે જાલુ નામ સેળવવાને અને જેસ ખીલખ ધરમતા માણસોને જે વાજબી ઇનસાફ મળે છે તેમ ઇસ્લામ માટે મજુ સેળવવાની કોશીસ કરવી જોઈએ, પણ મુસલમાન જાણએએ પોતે પહેલા કોશીસ કરવી જોઈએ અને જે તેઓ તેમ કરવામાં જુલસો તો તેઓ તેઓને મોટો જખમ છે.

આ પત્ર મળેા હામાયુ મજુ ગયેા છે ખીજુ ધણી જાખતો છે તે લાલમાં કે જાણી શકતો તથી. આ પત્રને લખનાર મોજુ છે તે તરફ મજુ જ્ઞાન ત જ્ઞાપનાં કુ તેઓને તેઓની સુચનાએ તરફ વરજુ માન જાતાવવાને અરજ કરું છું.

વીજસરકતના દિંદુઓએ દિવાળીને લિસવ મજુ ખામધુમથી ઉજવેા હતો. તે વેળાએ કપરાજુ કતા પાલિ પ-૦-૦ ની રકમ થઇ હતી જે ઇ.એ.નો નિલાકલ અરથે મોક્કલપ્રમાં આવી છે. વીજસરકતના દિંદુઓએ અને આવાર મુનીએ ખીએ.

“તમ્હે અડરો ન દારને”

અરે! મુજ દેશીખ-ધુઓ! તમ્હે અડરો ન દારને, તમ્હેાં હિત વાલો તો તમ્હે અડરો ન દારને. જખતમાં સર્ગથી મ્હેરો તમ્હેરો એવ જખતુ છે, કરે મુકલાન છે કુમ્; તમ્હે અડરો ન દારને. કરોડો જલ્લો થીઆ પીવાથી દાર કુળધાણી; કુપાય મોહોમદિ છે, તમ્હે અડરો ન દારને. ખુવારી માલમિલકતની, ખરાબી તેમ ક્યાની, કરે છે એ જુદુ તેથી. તમ્હે અડરો ન દારને. બહુ બદમાસુ-છે દારુ જુલાવે બાલ પોતાનું, વદાવે કુખ અપસખ્ડો; તમ્હે અડરો ન દારને. બહુ મનુ માલો પોતાનું, અને નિજ જાળ બચ્ચાનું, પ્રતિજ્ઞા મજ કહીલો કે “અમ્હે અડરુ ન દારને”

જ. નહા. મુલાસકર.

માહકોને વીનતી

માહકોને અને વિનતિ ફરીએ જીએ કે તેઓને આ એરીસેથી કંઇ પણ પુસ્તકો રાખવા હોય તો કમેશાં પુસ્તકની કોમલ સાથે ખીડી મોકલવી. વી. પી. થી મંગલનારાઓને પુસ્તકો મોકલવામાં આવશે તલિ. કમે તેવી રીતે મોકલવાથી અમારો મજો વખત જખ છે જે, અમારો રદાજ ધજોજ નહીને હોવાથી એવો જખને પાસાતો નથી અને ખીજુ તેમ કરતાં ધણી વખતે અમારે મુકસાની ઉદાવવી પડે છે.

મીનેજર, ઇ. એ.

વીવીધ સમાચાર

ફિલ્લુ આફ્રિકાના સોનાનું છેલ્લું વદાણુ ખરીદનાવાલોમાં હિંદુ અને અમેરીકા એ જે મુખમ હતા. જોકેંદરે હક થીલોગના અલિમ્ લેખે વેચાયું હતું.

જોદાનીસખરગની કાળીયા મીત્ર મંડળની એક મીડીંગ તો. કુ મીના મંડળના સેક્રટરી મી. સાલભાઈ કુલભાઈ ફવરેલ જતા હોવાથી તેના ખાનમાં મળી હતી.

લીખકેદના એક “દિંદો” તરફથી મી. કાંધીના જખમ માટે થી. ૨-૩ મોકલવામાં આવી છે.

નુચેરકમાં તો રેલીએ ૬૦૦૦ કાફરોની એક મંડીંગ મળી હતી જે વખતે તેઓએ કહી કહેલી ખમીક ફાર લાખન નામની રદામર કમીનું પહેલું વદાણુ આલ જખથી ઉજવણી કરવામાં આવી હતી. ફાર જુલાવે છે કે કુની વરસલ નીએ ઇમપેરમેન્ટ સોલાવટીના પ્રજખ મારકીએ જખાણું હતું કે ૪૦૦૦૦૦૦૦ કાળા લોકોએ ગોડી પ્રજાએ સાથે જુલ કરવાને પોતાની તલવારો જખવાનું મર કરયું છે. તેજો આફ્રિકાને કાફરો પ્રજાતંબ ખનાવવાની અરજ કરી હતી.

હાલની સ્થિતિ તા. ૩૧મીનો તાર જણાવે છે કે :
 'દાહમ્સ એક ઈન્ડિયા' હવે છે કે દક્ષિણ આફ્રિકાના
 દિલ્હીએના સવાલની તપાસ કરવાને નીમાનારાં કમીચનની
 હાથ પૂરવા કરતાં વધારે અર્થક્ષિત રૂબરૂમાં આવી છે.
 દિલ્હી સરકારને એ પુત્ર અરજ કરે છે કે તેવે કમીચન
 સરકારને કમીચનના કાર્યક્રમમાં ભૂખીત મરાવવાના એકથી
 યોગ્ય પ્રતિષ્ઠા જ્યાં આપકાનાં જાને કમવધીની સુધારા
 સમવધેના હોતાં જવાશે પણ ઉત્તરવાસુ દયા કુ કરવું જોઈએ.

ગ્રેટબ્રિટનની દિલ્હી પુસ્તક મેસોપ્રીએશનના સેક્રેટરી
 એ પ્રસવાના આઈએનું ખ્યાન ખેતરા સમયે છે કે
 મજૂર સંસ્થાનાં પ્રમુખ મી. એસ. એસ. પથર અને
 મેક્સ વી. એન. પથર, એમ, આર. માવડુ અને ડી. વી.
 પરીવાળીને, મજૂર સંસ્થાએ ૧૯૧૫ની સાલમાં પરીક્ષા
 મહાનના સમયમાં પોતાનું કરજ બે હજુ સુધી ભરાય રહ્યું
 નથી તે સારી કેવાને ખાતર ઉધરાણુ કરવાને નીમવામાં
 આન્યા છે. તેઓને સારી મદદ આપવામાં આવે એવી
 વિનવિ કરવામાં આવે છે.

BOOKS FOR SLAE

- A Letter to a Hindu, or the Subjection of India, its Cause and Cure, by Leo Tolstoy ૦ ૪
- Fields, Factories and Workshops, by Prince Kropotkin ૩ ૬
- Unto this Last, " " ૧ ૨૦
- English Traits and Representative Men, by Emerson ૩ ૧૦
- Society and Solitude and other Essays, by Emerson ૬ ૬૦
- War and Peace, Vols ૧, ૨, and ૩, by Tolstoy, each ૪ ૨૦
- Reflections on the French Revolution, by Burke ૩ ૧૦
- Asiatic Law Amendment Act (1907) and Regulations, in English and Gujarati ૬
- A Book—and its Misnomer ૨
- Bhagavad Gita. Mrs. Besant's Translation ૨
- Asiatics Registration Amendment Act (1908) in English and Gujarati ૩૧
- Registration Act (1908) Regulations, in English and Gujarati ૩૧
- The Indians of South Africa, by H. S. L. Polak ૩ ૦

"Indian Opinion" Supplements

We have the following supplements on art paper for sale at one shilling per dozen, post free—
 The Hon. Dadabhai Naoroji, Mr. V. A. Chettiar (Chairman, Tamil Benefit Society of Johannesburg), Mr. Budge (Vice-President of the Transvaal Indian Association), The Late Mr. Narayannam, South African Indian Stretcher-Bearer Company, Hon. Mr. Gokhale's visit, taken at Heidelberg station, Mr. L. Hans Raj B.A. (Hon. Principal, D. A. V. College, President Lahore Arya Samaj), Mr. Imam Abdul Kadir Bawazcer, Mr. Omar Haji Amud Johari, Mr. Joseph Koyeppen B.A. (A Natal born Graduate Passive Resister), Mr. Royceppan (A Barrister-Hawker), Indian Volunteer Stretcher-Bearer Corps, Three Transvaal Indians as passive resisters (Mrs. Sivprasad, Miss Minnatjee and Mrs. Somar), Mr. Amecsoodh Fajaadar, Mrs. Sheikh Mehtab, Asiatic Ordinance (A Chess play Cartoon) India's Great Loyalty (Cartoon), The Late Sir Pherozshah Mehta, Mr. Rajan J. Tata, Mrs. B. M. Sodha, Sir William Wedderburn, Bt., Founder Sculors of Tolstoy Farm, The Late Count Leo Tolstoy, The Late Rev. Joseph J. Deka, The Late Mr. R. Nagappan, The

Right Hon. Lord Ampthill, G.C.B., The Triumphal Arch outside Park Station (Mr. Gokhale's Visit), Shri Sanyasi Swami Shankaranand, Mr. Sorabji Sapurji of Adajan, Hamir Bibi, H. H. The Amir of Afghanistan, Mr. Kallenbach, Mr. Kallenbach as seen walking from the Tolstoy Farm to Johannesburg, Mr. Henry S. L. Polak, Picnic Party at Tolstoy Farm, The Late Mr. M. H. Nazar, Shri Gopal Lal Hindu Temple Yerdling, The Late Miss Valliamah Moodalliar, Sons of the Empire (Indian Soldiers), The 60 Indians Deported to India by the Transvaal Government, The Indian Monument in Johannesburg, The Late Mr. Hajee Hoosea Dawud, Indian Merchants who suffered imprisonment at Standerton, Babu Rabindrapath Tagore, The late Hon. G. K. Gokhale, C.I.E., Right Hon. Syed Ameer Ali, C.I.E., Sir Benjamin Robinson and Staff, Some of the Addresses presented to The Hon. Mr. Gokhale, Wredecorp Properties, The Late Mr. Abdool Ladj Adam, Indian Strikers in Durban, (Three Pictures)

વેચવાના હીંદી પુસ્તકો

- સ્વદેશમિમાન્.
- (૧૦ વિભાગક કોલેજ આંકડી મસદી પુસ્તકકાર એવા.)
- આરોગ્ય વિવરણ.
- (૧૫૦ કે. ડી કે 'આરોગ્ય વિષ્વ સામાન્ય જ્ઞાન' નામક ગુજરાતી પુસ્તકકાર વાદ.)
- ગુરુ-વિષ્વ-સંવાદ.
- વિચાર સાગર.
- પ્રતિમા.
- ('કુમારી' નામક વેગલી સંપન્નાસકા અનુવાદ.)
- અનુપૂર્ણાકા સંદિર.
- (શ્રીકૃતી નિરૂપમાદેવીકે 'અનુપૂર્ણા મન્દિર' હિન્દી અ વાદ.)
- વકિમ-વિષ્વ-સાવલી.
- (શ્રીયુત વા વંકિમચન્દ્ર કે સાહિત્ય, વર્મ, સવાજ ઓર મનોરંજક નિર્ધારકા અનુવાદ.)
- સ્વદેશ.
- (શ્રીયુક્ત વાવુ રવીન્દ્રનાથ ઠાકુરકે નિવર્ત્તકા અનુવાદ.)
- સ્વામી વિવેકાનન્દ.
- (શ્રીયુત વલ્લભન્ત કોલ્લટકરકે લિલે મરાઠી નાટકકા અનુવાદ.)

અંકવાહીક પંચામ

ક્રમ	પ્રીત્વી	હાંદુ	મસલમાન	પારસી	યુરોપીય	સર્વાંગ
૨૦૨	૧૯૧૯	૧૯૧૬	૧૩૨૯	૧૨૯૯	૬ મી.	૩ મી.
	૧૯૧૯	૧૯૧૬	૧૩૨૯	૧૨૯૯	૬ મી.	૩ મી.
૨૦૩	૧૯૧૯	૧૯૧૬	૧૩૨૯	૧૨૯૯	૬ મી.	૩ મી.
૨૦૪	૧૯૧૯	૧૯૧૬	૧૩૨૯	૧૨૯૯	૬ મી.	૩ મી.
૨૦૫	૧૯૧૯	૧૯૧૬	૧૩૨૯	૧૨૯૯	૬ મી.	૩ મી.
૨૦૬	૧૯૧૯	૧૯૧૬	૧૩૨૯	૧૨૯૯	૬ મી.	૩ મી.
૨૦૭	૧૯૧૯	૧૯૧૬	૧૩૨૯	૧૨૯૯	૬ મી.	૩ મી.
૨૦૮	૧૯૧૯	૧૯૧૬	૧૩૨૯	૧૨૯૯	૬ મી.	૩ મી.
૨૦૯	૧૯૧૯	૧૯૧૬	૧૩૨૯	૧૨૯૯	૬ મી.	૩ મી.
૨૧૦	૧૯૧૯	૧૯૧૬	૧૩૨૯	૧૨૯૯	૬ મી.	૩ મી.

વેચવાના ગુજરાતી પુસ્તકો:

	શી.	રૂ.
પ્રભુમય શબ્દ	૧	૧
હિંદી લેખમાળા	૧	૧
શબ્દ લેખસંગ્રહ ભાગ ૨	૧	૧
સામાજિક સેવાના સન્મારમ	૧	૧
નવલકથા સંગ્રહ ભા. ૧	૧	૧
નામદાર શહેનશાહ અને શહેનશાહ બાલ	૧	૧
વ્યાખ્યા રામવર્ણ્ય ભા. ૪	૧	૦
" " " ૫ મો	૧	૦
" " " ૬ મો	૧	૦
" " " ૭ મો	૧	૦
" " " ૮ મો	૧	૦
કૃષી વારતાઓ ભાગ ૨ ભા. ૨	૧	૦
" " " ૩ મો	૧	૦
વીર દુરમાદાર	૧	૧
નવા યુગની વારતા ભાગ ૨ ભા. ૨	૦	૬
ભારતના વીર પુરુષો ભાગ ૧ ભા. ૧	૧	૧૦
ભારતના સર્વ પુરુષો	૧	૭
જનવિખ્યાત પુરુષો ભાગ ૧ ભા. ૧	૧	૦
" " " ૨ ભા. ૨	૧	૦
કરમ યોગ	૧	૬
મોક્ષમાળા	૧	૬
રાજ્ય જ્યંતી બ્યાખ્યાનો	૧	૬
દુલસીદાસની સાખી	૦	૬
૬૫૫ ગુરુ	૦	૬
મારો જ્વલનો અનુભવ	૦	૬
" " ૨ ભા. ૨	૦	૬
" " ૩ ભા. ૩	૦	૬
પરમાર્ય સાર	૦	૬
હિંદીની હાલત	૧	૬
સ્વર્ણી શિક્ષક સંધાદ	૦	૬
કાવ્ય દોહન ભાગ ૧ ભા. ૧	૧	૩
" " " ૨ મો	૧	૩
શબ્દપર પ્રકાશ	૧	૧
ભારતના મહાન પુરુષો ભાગ ૧ ભા. ૧	૧	૧૦
" " " ભાગ ૨	૧	૬
સુકર શી. વાર્તાઓ	૧	૦
ભારતના સ્ત્રી રત્નો ભા. ૩ મ. ૩ ભા. ૩	૧	૦
નવલકથા	૧	૧
ઠાઠાલાલ પદ્મિનીની	૦	૧
વિચાર સાગર	૪	૦
હીદ સ્વરાજ	૧	૩
દેસલકત ગોપાલ કૃષ્ણ ગોખલ અને	૧	૧
ગીરમીટના સવાલ ઉપરની ચર્ચા	૧	૧
કાવ્ય સામે યવાની દુરબ	૧	૧
આન દિપિકા	૨	૧૦
સમ્યગદરશન	૧	૬
અખાની વાણી ભાગ ૧ ભા. ૧	૧	૭
વ્યાખ્યા વિવેકાનંદનાં પત્રો	૧	૩
રામાયણનું રહસ્ય	૧	૧
અર્વાચીન શાસ્ત્ર અને શાસ્ત્રીય વિચાર	૧	૬
મૃત્યુક મારગકી સુંદર સીડી પચ્ચીયુ' નીલુ' પરમાત્મા	૦	૩
વધવીક ધરમ	૦	૩
સીતા વનવાસ	૧	૬

સત્યામદનો સોનેરી જાંઠ	૧	૬
શ્રીમદ ભગવત ગીતા ગુજરાતી પદ્યપ્રમુખ ભાષાંતર	૦	૧૦
એકાદશ સ્કંધ	૧	૬
શ્રીમદ ભગવદગીતા પાંચુ પુસ્તક	૧	૧
" " કાચુ પુસ્તક	૦	૬
મોક્ષદાસ કરમચંદ ગાંધીનો જન્મ વર્તાવ	૧	૬
પહેલી ગુજરાતી રાજકીય પરિષદના પ્રમુખ મહાત્મા	૦	૧
મોક્ષદાસ કરમચંદ ગાંધીનું ભાષણ	૦	૧
હિંદીની શાળા અને પાઠશાળાઓમાં માતૃભાષાદ્વારા શિક્ષણ	૦	૬
સત્ય વિના બીજું કશું નથી	૦	૬
પુરવ અને પશ્ચિમ	૦	૬
શબ્દનોદારી	૦	૬
સત્યામદે મી: મોરીસના લખાણનો તરજુમો	૦	૬
દુલસીદાસ રામાયણ બાણકાંડ (હિંદીમાં)	૧	૬
જસમાની ગરબી	૦	૩
સુધારાના ભવાડ	૦	૪
શરીર સંપત્તીનો વધારો અને તેની સંભાળ	૦	૬
એક હિંદુ પ્રત્યે મહાન ટોલસટોપનો પત્ર	૦	૪
અણુસ કેટલી જમીનનો માલિક હોય શકે	૦	૬
બાણ અંગાધર તીલકના મત અને વિચાર	૦	૬
એક સત્યવીરની કથા	૦	૬
પુસ્તક કામેલપાશાનું ભાષણ	૦	૬
નીતીમય શબ્દ અને મહંસ ધરમ	૨	૩
નીતી વાક્યામૃત	૧	૧
નીતીસાર	૧	૬
આનંદીબાઈ એથી	૦	૬
આરોગ્યના વિષે સામાન્ય જ્ઞાન ભા.	૧	૬
" " " ભા. ૨	૦	૬
સાચું સવર્ણ	૨	૦
જ્વલના કાવ્ય	૧	૬
પુસ્તક કામેલપાશાનું શબ્દ સરિત	૦	૬
આરોગ્ય વિષે સામાન્ય જ્ઞાન ભા. ૧-૨	૧	૬
ટોલસટોપની વાર્તાઓ	૦	૬
ગુજરાતી સંગીત રામાયણ	૪	૪
નીતિના કાવ્ય	૦	૬
મુરખરાજ	૦	૬
સર્વોદય	૧	૧
પાર્શ્વરામ કોટવાલ	૨	૩
અનંદરપદ ગુજરાતી અને હિંદીમાં	૧	૬
વધારાગમ બોધ કાવ્ય	૧	૦

નિશાળની ચોપડીઓ

	શી.	રૂ.
આંકની ચોપડી	૦	૪
અગ્રેજી ભાષાંતર પાઠમાળા ભાગ ૧	૧	૩
ધી સેલ્ફ ઇન્વીસ ટીચર ભાગ ૧	૩	૦
દેથી હીસાબ ભાગ ૧	૧	૬
ગુજરાતી પહેલી ચોપડી	૧	૩
" બીજી ચોપડી	૧	૩
" ત્રીજી ચોપડી	૧	૬
" ચોથી ચોપડી	૨	૦
" પાંચમી ચોપડી	૨	૪
બાણ ગણિત	૧	૦
અંગ્રેજીની મુળતત્ત્વો	૧	૮
બાણ પોથી	૦	૬